

Socialhögskolan
Komparativ socialpolitik, SOL 061
Termin 6, Höstterminen 2005

BAKOM DE GODA INTENTIONERNA

- en intersektionell analys av hur "vi" och "dom"
reproduceras och kategoriseras via politik och massmedia.

Författare: Henrietta Siryani Josefsson
Handledare: Stine Thorsted

Förord

Uppsatsskrivandet har varit en givande och intressant, men samtidigt krävande period. Det är framför allt två personer, som har varit ett stöd för mig under denna period, som jag är skyldig var sitt stort tack: min handledare Stine Thorsted, Sociologiska institutionen på Lunds universitet och Tina Mattsson, forskare i socialt arbete och genusvetare, som båda varit oombärliga för mig. Tack Stine, för att all den energi som du har lagt ner på mitt arbete, och alla de goda idéer, den konstruktiva kritik och de uppmuntrande ord som du har kommit med under vägen. Tack Tina, för den generositet du visat när du har delat med dig av din kunskap samt din uppmuntran under formandet av uppsatsplanen, vilket gjorde att jag vågade angripa detta ämne.

Höllviken den 2 januari 2006
Henrietta Siryani Josefsson

ABSTRACT

PURPOSE:

The purpose with this essay is to look at how categories of "us" and "them" are created, reproduced and categorised. The areas of politics and media are in focus, though they are powerful and influential actors in generating discourses.

METHOD:

The method is qualitative analyses of current research and analyses of discourses, contexts and resources from an intersectional perspective. Intersectionality presents a theoretical tool for complex understandings of power as it takes its point of departure in an understanding of power as multidimensional and one where gender, ethnicity and class are constitutive and bearing principals. Intersectional analyses aim to understand how these dimensions are created and changed in relation to each other and how they interact with specific gender orders in specific contexts.

CONCLUSION:

The analyse shows that "immigrants" are in a subordinate position compared to "Swedish" when it comes to resources, contexts and discourses. The analyse indicates the relation of power between "us" and "them", where "us" have the power and with that preferential right of interpretation in discourses, contexts and resources. The essay shows the complexity in the relations between "us" and "them" and power and inequality and the difficulties to reach the complex of problems in an easy way.

1 INLEDNING	6
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	7
1.2 SYFTE	7
1.2.1 Frågeställningar	8
1.3 ÖVERSIKT - UPPSATSENS INNEHÅLL	8
1.4 MORALISKA (ETISKA) FUNDERINGAR	9
2 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	10
2.1 INTERSEKTIONALITETSPERSPEKTIVET – ett sätt att analysera makt	10
2.2 POSTKOLONIALT PERSPEKTIV – ras, rasifiering och etnicitet	12
2.2.1 Rasism och strukturell diskriminering i Sveriges historia	12
2.2.2 Rasifiering/Rasifierade	14
2.2.3 Etnicitet	15
2.3 OLIKA TEORIER OM MAKT OCH OJÄMLIKHET	17
2.3.1 Franzén och intentionell och strukturell makt	17
2.3.2 Foucault och det relationella maktbegreppet	17
2.3.3 Pierre Bourdieu och teorier om klass, makt, kapital, habitus och fält	18
2.3.4 Norbert Elias – Etablerade och outsiders	20
2.3.5 Charles Tilly och beständig ojämlikhet	21
2.3.6 Diskurser, kontexter och resurser – en möjlighet att analysera makt	21
3. METOD – TILLVÄGAGÅNGSSÄTT OCH UTGÅNGSPUNKTER	25
3.1 INSAMLING AV MATERIAL	25
3.1.1 Dokumentanalys	26
3.1.2 Kritisk granskning av insamlat material	27
3.2 VAL AV TEORI	31
3.2.1 Tolknings och analysarbete	32
3.2.2 Reliabilitet och validitet	34
4 MAKT OCH OJÄMLIKHET INOM POLITIK OCH MEDIA	36
4.1 DEN POLITISKA ARENAN	36
4.1.1 Vem uttalar sig och vem har rätten att definiera?	36
4.1.2 Politisk retorik	37
4.2 DEN MEDIALA ARENAN	40
4.2.1 Vem uttrycker sig och vem har rätten att definiera?	40
4.2.2 Medias skildringar	41
4.3 SLUTSATS - Budskap och reproduktioner av "vi" och "dom"	46
5 MAKTANALYS	48

5.1 ANALYS AV DE POLITISKA OCH MEDIALA ARENORNA	49
5.1.1 Diskursanalys	49
5.1.2 Resursanalys	51
5.1.3 Kontextanalys	52
5.1.4 Sammanfattning	56
5.2 REFLEKTIONER – VAD INNEBÄR DETTA I PRAXIS?	57
5.3 SLUTDISKUSSION	60
6 KÄLLFÖRTECKNING	63
6.1 LITTERATUR	63
6.2 SOU-RAPPORTER M.M.	65
6.3 TIDNINGARTIKLAR	65
6.4 INTERNETKÄLLOR	65
6.5 FÖRELÄSNING	65

1 INLEDNING

På ett ytligt plan är det lätt att ta ställning för ett integrerat samhälle. Under ytan blir det dock snabbt uppenbart att integration kan vara nog så mångskiftande och motsägelsefullt, och politiken svår att utforma (Popoola, 2002). Diskussioner förs om huruvida segregation uppstår ur människors egen vilja att avskärma sig eller om det är strukturellt tvingande orsaker i form av ekonomiska eller politiska förhållanden som avgör. När jag under en period var verksam i ett integrationsarbete i området Rosengård fick jag följa ”invandrarkvinnors” strävan och hopp om att komma ut på arbetsmarknaden. I mötet med dessa kvinnor fick jag privilegiet att höra deras berättelser om sitt förflutna och deras försök, att med sina resurser och sina erfarenheter, att etablera ett liv i vårt samhälle - för sig själv, men främst för sina barn. Denna erfarenhet förstärkte min vilja att förstå segregationen och ojämlikheten i vårt samhälle.

Segregation innebär att olika grupper lever åtskilda beträffande boende, utbildning, arbeten m.m. Segregation kan dock också vara ett mentalt tillstånd, att inte vara delaktig i samhället, att inte höra till och att inte räkna till. Ett socialt integrerat samhälle erbjuder formellt rättvisa villkor, men bygger också på en öppenhet hos samtliga inblandade, där olikheter inte är ett hinder för att få och vilja ta del av samhällets samtliga resurser på jämlika villkor. I den politiska diskussionen framförs ofta Sverige som ett mångkulturellt land med möjligheter för alla. Men trots att Sverige under lång tid haft särskild politik med syfte att eliminera segregationen och diskriminering av invandrargrupper har dessa mål inte uppnåtts. Trots alla ambitioner och föresatser verkar det finnas ett motstånd och en tröghet när integrationspolitikens mål skall realiseras. Diskursen i samhället idag verkar vara för ett mångkulturellt eller mångfaldssamhälle, där det i diskussioner fokuseras på olikheter och skillnader snarare än likheter.

Uppdelningen mellan ”vi” och ”dom” är enkel att göra och tillämpas ofta när det handlar om ”svenskar” och ”invandrare”. Vad är det som gör att ”dom” delas in i denna grupp, som uppfattas som totalt åtskilda ”vi”? Vilka mekanismer i vårt samhälle är det som inne- och utesluter, delar upp och drar samman? Är detta motstånd inbyggt i hur Sverige är strukturerat och i befästelser om hur individer skall vara för att bli accepterade? Vilka mekanismer ligger bakom dessa strukturer - vad är det som gör att integrationspolitiken är svår att realisera?

I vardagligt tal, och i media, tycks kategorier av ”vi” och ”dom” ofta stå för fasta statistiska förhållanden och egenskaper. Ofta handlar det om vilka ”svenskarna” respektive ”invandrarna” är och hur grupperna tänker och agerar. Jag skulle med denna uppsats vilja visa att förhållandet är mer komplext än så. Med *intersektionalitetsperspektivet* som utgångspunkt skall jag försöka förklara makt och ojämlikhets förhållanden i samhället och utifrån detta visa på hur kategoriseringar uppstår. Min strävan är att öka förståelsen för olika komplexa interaktioner i samhället som kontrast till enkla förklaringsmodeller. Ökad kännedom om samspelet mellan *etnicitet*, *klass* och *genus* kan kanske medverka till en ökad förståelse och en förändring på synen på hur ”vi” kategoriserar ”vi” och ”dom” och därmed till minskad diskriminering.

1.1 PROBLEMFORMULERING

Generaliserande förklaringar som att segregationen kan inskränkas till en *klass*fråga, eller förklaringar att det är invandrarnas strävan att till exempel bo nära varandra, som skapar segregation hjälper inte till att hitta de nödvändiga politiska svaren för att komma till rätta med segregationsproblematiken. Dessa enkla förklaringar används alltför ofta av politiker, massmedia, och allmänheten. Jag menar att frågan är mycket mer komplicerad än vad dessa allmänt generaliserande perspektiv antyder.

1.2 SYFTE

Syftet med denna uppsats är att, genom en *intersektionell* analys, se hur kategorier av ”vi” och ”dom” uppstår, reproduceras och kategoriseras. Ambitionen är att analysera hur grupper av ”vi” och ”dom” diskursivt bildas i politik och media i relation till hur *kön/genus*, *etnicitet* och *klass* samverkar *intersektionellt*. Tanken är att se hur dessa diskurser inte bara skapar ”de annorlunda” och främmande utan också ”det goda” och ”normala”.

Min utgångspunkt är att skapandet av kategorierna ”vi” och ”dom” bland annat upprätthålls genom diskursiva synsätt och retorik i det offentliga rummet från både politiker och massmedia. Tanken är att jag genom att göra en *intersektionell* analys får viktig kunskap om en del av den strukturella ojämlikheten och de maktstrukturer som upprätthåller uppdelningen av ”vi” och ”dom” i vårt samhälle. Jag kommer inte att presentera en heltäckande bild av hur segregering skapas, utan jag vill öka förståelsen för och visa på komplexiteten i hur segregation uppstår, till skillnad ifrån enkla förklaringsmodeller.

1.2.1 Frågeställningar

- Påverkar maktfördelningen och strukturer i vårt samhälle uppdelningen av ”svenskar” och ”invandrare”?
- Hur uppstår, reproduceras och kategoriseras grupper och kategorier av ”vi” och ”dom”?
- På vilket sätt påverkar politikens och medias retorik (diskurserna) – bildandet av ”vi” och ”dom”?

1.3 ÖVERSIKT - UPPSATSENS INNEHÅLL

Min utgångspunkt är att studera makten och ojämlikheten inom politik och media, för att se om dessa arenor påverkar bildandet av ”vi” och ”dom”. Jag kommer att använda mig av litteraturstudier för att få en övergripande bild över hur aktuell forskning och andra studier har tagit sig an denna problematik och vilka resultat som framkommer av dessa studier. Resultatet av litteraturstudierna kommer dels att användas som teoretisk bakgrund för att ge en bild över förklaringar till problematikens uppkomst och dels som empiriskt material.

I kapitel 2 redovisar jag både den teoretiska bakgrunden och de teoretiska utgångspunkter jag har i denna uppsats. *Intersektionalitetsperspektivet*, som är ett redskap för komplexa maktanalyser, kommer att tillsammans med teorier som behandlar makt utgöra min teoretiska bas. I kapitel 3 finns en presentation över de metoder jag använder i denna uppsats för att nå mitt resultat.

Min empiri presenteras i kapitel 4. De resultat jag funnit i mina litteraturstudier angående makt och ojämlikhet inom politik och media presenteras i detta kapitel. Jag kommer sedan att utföra en maktanalys på den empiriska slutsatsen, vilken kommer att presenteras i kapitel 5. Denna maktanalys studerar makten inom politik och media ur ett *intersektionalistiskt* perspektiv, tillsammans med teorier som behandlar makt, med utgångspunkt i diskurs, resurs och kontext. Anledningen till att min empiri analyseras utifrån olika teorier och perspektiv är för att öka förståelsen, kunna visa på komplexiteten och sambanden mellan de olika infallsvinklarna.

1.4 MORALISKA (ETISKA) FUNDERINGAR

Ett av mina dilemman när jag skriver denna uppsats är att jag anser att jag genom att analysera *etnicitet*, *genus* och *klass* (och ”vi” och ”dom”) fortsätter jag att skapa och kategorisera dessa grupper. Utan kategorisering finns det inga etniska eller andra grupper. Samtidigt anser jag att kategoriseringar är nödvändiga för att kunna beskriva samhällets etniska delning och uttryck för strukturell diskriminering. Men att kategorisera människor är en form av maktutövning och kan i sig befästa en uppdelning mellan människor.

Människor styrs i hög grad av regler och konventioner om hur olika kategorier av individer ska sorteras och positioneras i förhållande till varandra, detta för att de strävar efter att bringa någon slags ordning i tillvarons alla intryck. Genom hela livet är vi indelade i olika formella och informella grupper och roller. De roller som vi tilldelas skiljer sig åt i fråga om makt, status och förväntningar. Ett tillträde i en given grupp kan vara förknippat med rätten att bestämma över andra och omvänt kan det förstås också innebära att man snarare är föremål för andras maktutövning. Här kan man exempelvis fråga sig som Borevi & Strömblad (2004) gjort i ”*Kategorisering och integration. Om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag*”, SOU 2004:48, vem som ytterst har makt över de olika kategorierna. Hur och var fattas beslut om de indelningsgrunder efter vilka människor uppmärksammas och bedöms? De ställer sig också frågan under vilka förutsättningar kategorier – när de väl är etablerade – fylls med föreställningar om sociala identiteter, och hur sådana föreställningar i sin tur reproduceras i samhället (Borevi & Strömblad refererat i SOU 2004:48).

Kategorisering har ofta en baksida, stigmatisering. Den kategori som jag särskilt intresserar mig för här – ”invandrare” – belastas av negativa övertoner som i förlängningen riskerar att verka diskriminerande. Själva termen ”invandrare” betyder inget annat än personer som flyttat från ett land till ett annat. Trots gruppens heterogenitet får invandrarbegreppet allt som oftast en närmast etnisk innebörd. Termen invandrare tycks i praktiken reserveras för befolkningskategorier som utifrån föreställningar om *etnicitet* och kultur antas skilja sig markant från den ”svenska” majoritetsbefolkningen.

2 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

I detta kapitel kommer jag att presentera de olika teoretiska utgångspunkter jag valt för att studera och analysera hur grupper av ”vi” och ”dom” uppstår, reproduceras och kategoriseras. *Intersektionalitet* är det centrala perspektivet som kommer att följa hela uppsatsen. *Intersektionalitetsperspektivet* är ett redskap för komplexa maktanalyser som tar sin utgångspunkt i en förståelse av makt som en multidimensionell företeelse där *kön/genus*, *etnicitet* och *klass* är konstituerande och bärande principer. I användningen av detta verktyg har jag valt Elias (1965,1999) teori om etablerade och outsiders, Tillys (1998) teori om hur ojämlikhet uppstår och består och Bourdieus teorier om *klassreproduktion*. Dessa teorier behandlar relationen mellan olika grupper i vårt samhälle och om hur makten och ojämlikheten uppstår, vilket är centralt i denna uppsats. För att få en ökad förståelse för hur makt legitimeras och vidmakthålls har jag valt att använda mig av Foucaults teorier om makt och diskurser och Franzéns maktteori..

2.1 INTERSEKTIONALITETSPERSPEKTIVET – ett sätt att analysera makt

Delar av *genus*forskningen har kritiserats för tendensen att utveckla förklaringsmodeller med en alltför ensidigt fokus på *genus*relationer. Kritiken har särskilt riktats mot *genus*forskningens reproduktion av ett normativt *genus*begrepp som saknar förståelse för hur framförallt *etnicitet*, men också *klass* och *sexualitet*, samverkar i att skapa specifika könsidentiteter och levnadsvillkor för olika kvinnor och män (de los Reyes, 2005). *Intersektionalitet* har framträtt som ett sätt att tänka samman *klass*, *kön*, *sexualitet*, *etnicitet*, *nationalitet*, *ålder*, *generation* och andra olika skillnadsordningar och närma sig skärningsytorna mellan dessa dimensioner, hellre än att enbart fokusera på en enda aspekt på bekostnad av de övriga.

Ordet *intersektion* består av *inter*, vilket betyder mellan och *sektion* som kan översättas till skärning. Perspektivet *intersektionalitet* dök först upp 1995 i USA hos Kimberle Crenshaw, redaktör för *Critical race theory*. Det intersektionella perspektivet användes som antirasistisk kritik till den "vita" feminismens hegemoni och exkluderande praktik (de los Reyes, 2005). Inom *black feminism* är det främst sociologen Patricia Hill Collins som har fört fram *intersektionalitets*begreppet (de los Reyes, 2005). Det är inte en teori om makt utan ett analytiskt verktyg och perspektiv som kan användas tillsammans med teorier om makt och ojämlikhet. *Intersektionalitetsperspektivet* utgör ett viktigt teoretiskt redskap för mer

komplexa maktanalyser som tar sin utgångspunkt i en förståelse av makt som en multidimensionell företeelse där *kön/genus*, *etnicitet* och *klass* är konstituerande och bärande principer. *Intersektionella* analyser syftar till att söka förståelse för hur dessa dimensioner skapas och förändras i relation till varandra, och hur de samverkar till att skapa specifika *genusordningar* i specifika kontexter.

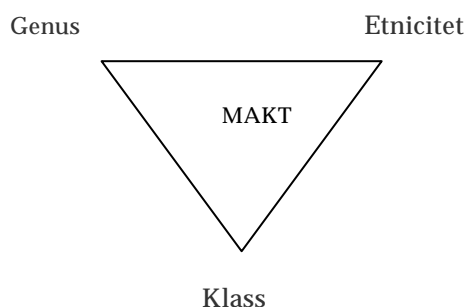

Fig. 1. "Intersektionalitetstriangel"

Det handlar om att närma maktanalysen till den komplicerade verkligheten. Istället för att prata om över- och underordning som fasta positioner är perspektivet *intersektionalitet* inriktat på samtidiga processer som skapar och upprätthåller relationer av överordning och underordning mellan individer och grupper av individer. Makt är en process som utmärks av rörelse och måste upprepas för att hållas vid liv, men samtidigt omformas den. Genom att granska hur institutionell maktutövning flätas in i normerande mönster för våra beteenden och tankar kan vi bli medvetna om hur makt skapas och återskapas, men också hur vi kan förändra processen och göra motstånd. Ett plan i maktutövningen är skapandet och upprätthållande av en hegemonisk ordning och samtidigt bygga en kompletterande diskurs som samverkar med hegemonin (de los Reyes, 2002). Jag kommer att använda mig av det *intersektionella* perspektivet som analysverktyg när jag studerar på makten och ojämlikheten inom media och politik och hur detta påverkar reproduktionen av "vi" och "dom".

Paulina de los Reyes, ekonomhistoriker och intersektionalitetsteoretiker, och Diana Mulinari, sociolog och intersektionalitetsteoretiker, båda inom det postkoloniala fältet, anser att hegemoni ger makt genom kontroll av kunskapsproduktion och symboliska resurser. Samtidigt som den utesluter andra röster, andra vetenskapliga och politiska perspektiv och analyser. Författarna sätter samman makt och ojämlikhet, och kopplar det till individens möjlighet att handla som subjekt i samhällets organisering och rådande ideologier. De menar att det ger möjlighet att granska förhållandet mellan norm och makt (de los Reyes, 2005). I

det sammanhanget vill de skilja mellan exploatering och stigmatisering. Exploatering är processer där resurser tas från en underordnad grupp till förmån för en överordnad. De kategorier som anges vara exploaterade (underordnade) är *klass*, *kön* och *etnicitet*. Icke-heterosexuell identitet, transkön och funktionshinder är exempel på kategorier som utsätts för stigmatiserande processer. Författarna skiljer exploatering och stigmatisering åt genom att exploatering går över även till andra generationen inom den gruppen. Maktfrågan för underordnade grupper är inte i första hand att bejaka sin identitet utan att frigöra sig från exploatering. Denna skillnad anser de vara en förutsättning för att förstå de mekanismer genom vilka makt och ojämlikhet återskapas (Mulinari 2005-10-25). Författarna för tankarna till att makt handlar inte bara dominans utan också om motstånd.

Anledningen att jag har valt att arbeta utifrån etnicitetsperspektiv och *genusperspektiv* är inte för att jag vill förklara invandrande kvinnors situation i vårt samhälle utan för att problematisera hur *etnicitet* och *kön* konstrueras som kategorier och legitimeras diskursivt genom politisk och massmedial retorik.

2.2 POSTKOLONIALT PERSPEKTIV – ras, rasifiering och etnicitet

Det postkoloniala perspektivet inbegriper motstånd mot dominerande ideologier och föreställningar som trivialiserar och homogeniserar faktisk mänsklig mångfald. *Ras* är ett nyckelord i detta perspektiv och de menar att *ras*, *etnicitet*, *genus* är centrala kategorier när mångfald essensialiseras. Den postkolonialistiska teorin bygger enligt Diana Mulinari, sociolog och intersektionalitetsteoretiker, på kritisk granskning och en kritik av discipliner som till exempel historia och sociologi. Ett grundläggande antagande inom det *intersektionella* och det postkoloniala perspektivet är att rasialiseringssprocesser är pågående i sociala samspel, i detta avsnitt kommer jag att ge en historisk beskrivning till tankarna bakom detta.

2.2.1 Rasism och strukturell diskriminering i Sveriges historia

Den tveksamhet som många känner för att acceptera och erkänna att diskriminering förekommer i dagens samhälle beskrivs i ”*Det blågula glashuset –strukturell diskriminering i Sverige, SOU 2005:56*” som något som ofta bottenar i en föreställning om att Sverige är ”annorlunda” än andra länder. Annorlunda på det sättet att Sverige saknar en historia av förtryck av etniska minoriteter. I SOU-rapporten problematiseras denna föreställning. Här

framkommer det att den strukturella diskrimineringen i dagens Sverige bygger på strukturer som grundlades långt tillbaka i tiden och som fortfarande reproduceras. Sveriges historia är en del av Europas, och samma rasism som uppkom och spreds där, förekom även i Sverige. För att förstå förekomsten av strukturell diskriminering i Sverige och för att kunna sätta det i ett sammanhang anser jag att man bör förstå den roll rasismen spelat i Sveriges historia och Sveriges delaktighet i slavhandeln under kolonialtiden.

1649 grundades Svenska Afrikakompaniet, där svenska staten var delaktig, för att bedriva handel med slavar från Afrika till Amerika (Berg, 1997:52 refererat i SOU 2005:56). Kompaniet hade stora planer på en omfattande slavexport till Amerika men begränsades av att Sverige inte hade några egna kolonier och därför inte någon naturlig plats att sälja slavar. Gustav III lyckades till sist skaffa Sverige en koloni vilket bidrog till bildandet av Västindiska kompaniet som bedrev slavhandel mellan Afrika och Västindien. 1815 förbjöds den svenska slavhandeln. Förbudet kom dock senare än i länder som Danmark (1792), England (1807) och USA (1808). År 1878 sålde Sverige ön till Frankrike efter en folkomröstning bland öborna. Endast en person röstade för fortsatt svensk överhöghet (Sjöström, 1999 refererat i SOU 2005:56).

Rasismen var även lika spridd inom vetenskapen i Sverige som i övriga Europa. Den världsberömda Carl von Linné klassificerade inte bara in djur och växter i system utan även människor. Den ”vita” människan skrevs som intelligent och företagsam medan den ”svarte” var trögtänkt och lat (SOU 2005:56). Denna bild skulle i mer än ett århundrade vara påfallande homogen. Frånvaron av afrikaner och orientaler kan ha resulterat i att stereotyperna i vissa fall blev grövre än i andra länder. Som exempel kan tas den världsberömda afro-amerikanska musikern Louis Armstrongs besök till Sverige 1933:

I Dagens nyheter liknas Louis Armstrong vid 'en berusad Gorilla' som 'svettig och dreglande skuttade omkring och utstötte sina illaluktande vrål' medan Socialdemokraten beskriver Armstrong som 'primarien [en musikalisk term] med sina apliknande konster och läten'. För Aftonbladet är det positiva med konserten att 'den gjorde slut på den gamla tvisten huruvida aporna ha ett språk'. (Catomeris, 2004:55 refererat i SOU 2005:56)

Under 1900-talet var Sverige pionjärer på det rasbiologiska området. Detta avspeglades bl.a. i synen på och behandlingen av de inhemska minoriteterna. Efter andra världskriget har förnekelse av att rasism och etnisk diskriminering varit och är en integrerad del av det svenska

samhället. Sverige blev efter andra världskriget en stor förespråkare för mänskliga rättigheter runt om i världen. Men kränkningarna mot inhemska minoriteter pågick fram till 1960-talet, steriliseringen pågick ända in på 1970-talet och assimilationsideologin i invandringspolitiken förhärskade officiellt ända fram till 1974. Frågan är hur mycket den praktiska politiken ändrades i grunden efter att den nya invandringspolitiken implementerades 1974. Förnekandet kan ha varit en huvudorsak till att utvecklingen av lagstiftningen mot etnisk diskriminering gått mycket långsamt i Sverige. Från lagstiftarens sida verkar problemet med diskriminering ha underdrivits. När det gäller arbetslivet bör det vara uppenbart i dag att etnisk diskriminering förekommit och förekommer i arbetslivet (SOU 2005:56).

Det är en stor skillnad på utvecklingen om man jämför med jämställdhetsområdet. Ratificerandet av FN:s konvention mot könsdiskriminering skedde i princip parallellt med att jämställdhetslagen antogs 1979. Bland annat användes brittisk och amerikansk lagstiftning som förebild. Lagen innehöll skadestånd, en särskild bevisbörderegler, krav på aktiva jämställdhetsåtgärder, möjlighet till positiv särbehandling samt en tillsynsmyndighet. Vad gäller etnisk diskriminering har samma åtgärder dröjt i decennier, och fortfarande är det några som inte har genomförts (SOU 1978:38 refererat i SOU 2005:56). Just förnekandet av problemet och avståndet från att vidta åtgärder mot diskrimineringen kan tolkas som en form av strukturell diskriminering.

2.2.2 Rasifiering/Rasifierade

Rasifiering är en process av strukturering av samhällsresurserna som bygger på föreställningar, utifrån vitheten som norm. Grupper av människor, flertalet – dock inte alla – invandrare eller barn till invandrare skapas som annorlunda och underordnade genom antagandet om deras biologiska eller etniska/kulturella skillnader. Olika grupper av invandrare; svarta, afrikaner, latinamerikaner, muslimer, är alla grupper som konstruerats utifrån härskande föreställningar om det normala vita. En indelning i grupper i dessa termer förutsätter att det finns något gemensamt inom den konstruerade gruppen som förenar dem starkare än en tillhörighet med majoritetssamhället. Det är i denna logik som rasismens diskurser fylls av meningar, som inte enbart associeras till hudfärg utan snarare till kulturella drag, som ger denna ”annorlundahet” legitimitet (Molina, 2005). Genom rasifiering skapas ett ”dom” och samtidigt ett ”vi” där bland annat nationstillhörighet är centralt.

Kulturrasism är en effektiv mekanism att diskriminera och marginalisera andra människor med en diskurs, som trots att den innehåller samma logik som den biologiska rasismen, inte behöver nämna hudfärg eller *ras* i sin retorik (Molina, 2005).

I den allmänna debatten, i politiken och i forskningen, har ”invandrare” i allt större omfattning kommit att betyda motsatsen till ”svensk”. I detta kan mycket rymmas; att ha ett ”osvenskt” namn, mörk hudfärg eller att tala svenska med brytning. Dessa olika förhållanden blir till ett sorts stigmata, vilket inkluderar vissa och urskiljer andra (SOU 2005:56).

Huruvida personen är född i Sverige eller inte tycks betydelselöst. Invandrare som ses som vita från t.ex. engelsktalande och nordiska länder betraktas och benämns inte lika ofta som ”invandrare” i dagligt tal och befinner sig inte på samma plats i den ”etniska hierarkin” (SOU 2005:56).

2.2.3 Etnicitet

Etnicitet är ett begrepp som under antiken användes för att beskriva hedningar och vildar. Och betecknade människor i utanförskap eller kulturella främlingar. Innebörden i detta begrepp har inte förändrats, då begreppet används när kulturella främlingar; grupper med minoritetsstatus, lägre *klass* eller just immigranter beskrivs (Ålund, 2005). Sociologen Jeanette Hägerström nämner två extremer i synen på *etnicitet*. En där *etnicitet* ses som tidlös och naturlig och en annan syn på *etnicitet* som situationell, flytande där *etnicitet* kan användas instrumentellt (Hägerström, 2005). Hon menar att den rådande synen på *etnicitet* i dag är något mellanting mellan dessa extremer, då det sällan ifrågasätts att *etnicitet* är en social konstruktion. Även om det finns historiska, kulturella och språkliga grunder för en etnisk grupp att hålla samman eller att utifrån ses som sammanhållen kan *etnicitet* ändå ses som en konstruktion (Hägerström, 2005).

Stuart Hall är sociolog och teoretiker inom det postkoloniala fältet som fördjupat sig i teorier om kultur och *etnicitet*. Hall visar hur det västerländska samhället etablerat sig som norm genom att definiera andra kulturer som annorlunda, avvikande och underlägsna. Thomas Hylland Eriksen menar att det råder ungefär samma diskurs nu som under kolonialismen. ”Vi” framstår som individualister, frihetstänkare och framstegsvänliga medan ”dom” är kollektivistiska, traditionella, religiösa, primitiva och annorlunda (Hylland Eriksen, 2002). Postkoloniala feministiska teoretiker har resonerat på liknande sätt vad gäller *kön* och

diskussioner har förts angående på vilket sätt den västerländska feminismen bidrar till att reproducera föreställningar om kvinnor utanför västvärlden (Mattsson, 2005).

Den etniska konstituerings natur beror på vidmakthållandet utav gränser. Hägerström hänvisar till Nagel (1994) som menar att gränserna är föränderliga särskilt om en etnisk grupp definieras efter egenskaper som tillskrivs den och att gruppen betraktas som utanförstående. Han menar att det inte är gränsen som är det viktiga utan det kulturella innehåll som avgränsas. De sociala gränserna är bedömningsgrunder som är ett sätt att signalera medlemskap eller utestängning. En etnisk grupp kan dela samma historia och språk, men beroende av det sammanhang de befinner sig i och beroende av andra begrepp som *genus* och *klass* tar sig identiteten olika uttryck (Hägerström, 2005). Inifrån sätt handlar *ethnicitet* om gruppidentiteter och social kategorisering medan *ethnicitet* utifrån sett handlar om resurser och maktrelationer, två processer som är sammanlänkade. Svenskhet är också en etnisk identitet som skapas, förändras och reproduceras. Men svenskhet är majoritetsetniciteten och utgör därför det normala, vilket hör ihop med makt och inflytande och vilka som har detta.

Max Weber påtalar betydelsen av samspel mellan det sociala och det kulturella avseende etnicitetens funktion vid uppkomsten av statusgrupper. Han diskuterar statusförskjutningen mellan sociala grupper och dess samband med det som han kallar "den etniska värdigheten". Etnisk värdighet är en specifik värdighet för massan av människor som handlar om en föreställning om de egna sedernas förträfflighet och främmande seders underlägsenhet, vilket i sin tur medför olika status för olika grupper (Ålund, 2005). Majoritetssamhällets norm sätts alltså som mått för det som avviker. Statsvetaren Kristina Boréus (2003) påpekar, att trots att invandrarbegreppet har kritiserats av många för att det används som negation till "svensk", så har knappast innebörden i begreppet "svensk" problematiserats. Hon menar att anledningen till detta är att 'svensk' utgör den normkategori från vilken "invandraren" framträder som avvikelse. "Svensk" i denna betydelse uppträder bara i relation till 'invandrare' och beskrivs i allmänhet inte. Normkategorin betraktas med en självklarhet, det är avvikelsen som pekas ut och blir utredd (Boréus 2003 refererad i SOU 2004:48). Vi lever i en tid då etnisk identitet ofta betonas och framhävs som motsats till andra etniska identiteter eller grupper (Hägerström, 2005). Jag ser begreppet *ethnicitet* som något socialt och historiskt konstruerat. Som jag ser det framhålls etnicitetsbegreppet ofta i den svenska debatten som något oföränderligt i en människas identitet och då kommer beskrivningen av *ethnicitet* som en konstruktion i skymundan.

2.3 OLIKA TEORIER OM MAKT OCH OJÄMLIKHET

I kommande avsnitt förs en diskussion om begreppet makt och hur jag kommer att förhålla mig till och använda mig av detta begrepp. Jag kommer här att presentera teorier som behandlar makt och ojämlikhet på olika sätt. Därefter kommer tillvägagångssättet, modellen och strukturen för min analys att presenteras.

2.3.1 Franzén och intentionell och strukturell makt.

Franzén (2000) menar att det finns olika sätt att se på och använda sig av begreppet makt och nämner intentionell, strukturell och relationell makt. Den intentionella makten innebär att någon, som till exempel en nation eller organisation, har makt och är makten och handlar med bestämda avsikter. Enligt det intentionella maktbegreppet har makt med kraft och styrka att göra men också med att maktens subjekt har avsikter, mål och intressen och där vilja är det centrala. Detta sätt att se på makt hör hemma i handlingsteorier. Det strukturella maktbegreppet handlar om makt som ett bestämt förhållande mellan parter och makten handlar om under- och överordning. Detta begrepp hör hemma i strukturteorier, vilka försöker bestämma de betydelsefulla förhållanden och institutioner som bestämmer våra samhällsvillkor. Maktens form och utsträckning är det centrala, och inte viljan, i detta sätt att se på makt. Enligt det strukturella sättet att se på makt består samhället av en bestämd och strukturerad uppsättning förhållanden mellan olika positioner, vilka i sin tur bestämmer de flesta andra förhållanden i samhället (Franzén, 2000). *Klasstrukturen* kan betraktas som en mer eller mindre bestämmande struktur som fördelar samhällets individer i olika och ojämlika positioner. Andra och inte minst lika grundläggande är *genus* och *etnicitet*.

Om jag i min analys utgår ifrån det statiska strukturella maktbegreppet bortser jag ifrån det faktum att strukturer byggs raderas, förändras och skapas. Jag menar att man inte kan bortse ifrån detta i en maktanalys. Om jag däremot använder mig av endast det intentionella maktbegreppet utesluter jag som jag ser det de väsentliga strukturerna ur maktanalysen.

2.3.2 Foucault och det relationella maktbegreppet.

Mellan det strukturella och intentionella sättet att studera makt finns Michel Foucaults teori om *det relationella maktbegreppet*, där makten förstås som inneboende i alla relationer.

Makten verkar genom relationer vilket innebär att makt inte är ett enkelt instrument som någon kan äga för att härska och inte heller kan makten erövrats eller delas. Makten har även, enligt Foucault, en produktiv roll, den är med att upprätthålla eller skapa något. Han menar alltså att makten inte i första hand fungerar negativt, förbjuder eller hindrar saker att ske utan att makten främst är med att forma vissa relationer och dess innehåll. En ytterligare aspekt av det relationella maktbegreppet som Foucault lyfter fram är att där makt finns, finns också motstånd. I en relation finns en över- och underordning men att de positionerna är föränderliga; makten kan motstås och förändras. Motståndet kan se olika ut; aktiv, passiv, som en tröghet, verka i det öppna eller i det fördolda. En annan del i förståelse av maktbegreppet är att makten är relativ och inte absolut. Maktskillnader förändras och är kontextbundna. Foucault erkänner därmed inte kapitalismen och patriarkatet som två maktförhållanden som fungerar som utgångspunkter för andra maktförhållanden. Foucault vill istället se dem som knytpunkter som han beskriver som förtätningar av maktrelationer som har en historisk stabilitet. Makten är rörlig, enligt Foucault, ”vi handlar – vi utövar makt och gör motstånd” – hela tiden (Franzén, 2000).

2.3.3 Pierre Bourdieu och teorier om klass, makt, kapital, habitus och fält.

Jag menar, vilket också överensstämmer med det *intersektionalistiska* synsättet, att makt ej är statiskt utan något föränderligt. Min uppsats kommer att hålla sig på en strukturell nivå, vilket kommer att innebära generalisering, men jag är medveten om den komplexitet de olika maktrelationerna förhåller sig till varandra och att i en viss situation på olika nivåer kan förhållandet vara skilt från mina resonemang. Eftersom jag utgår ifrån möjlighet till förändring vad beträffar makt och ojämlikhet har jag valt att använda mig av Bourdieus och Tillys teorier som visar på att inte makten är bestående.

Bourdieu studier utgår ifrån tre grundläggande sociologiska kategorier; social handling, social struktur och social relation. Dessa kategorier återkommer när han söker kunskap om hur och varför sociala, strukturella och kulturella olikheter formas i samhället. En central tanke hos Bourdieu är att individens handlingar alltid är sociala till sin karaktär. Ett av Bourdieus dominerande begrepp är habitus. Habitus kan enklast beskrivas som de handlingsmönster som uppstår mellan människor som delar ett visst slags kapital. Fokus i Bourdieus teori om habitus är att individen också medvetet kan försöka påverka det med sin levnadsbana. Detta måste emellertid kompletteras med en förståelse av de kollektiva strukturerna. Individer från olika sociala ursprung har olika möjlighet att utveckla ett nytt

habitus, vilket beror på att skillnader i ursprungsfamiljer skapar olika kapaciteter att tillägna sig symboliskt kapital. Ett habitus i Bourdieus teori har alltid en motsvarighet i ekonomiska strukturer i samhället. Habitus skall därmed förstås i relation till hur *klass*- och könsstrukturen i samhället reproduceras (Månsson, 2004). Bourdieu fokuserar alltså på hur handlingsmönster reproduceras, hur de sprids vidare från generation till generation och inom de olika sociala strukturer som finns i samhället. Det sociala ursprunget utgör alltid grunden för individens habitus.

Bourdieu menar att habitus förändras genom en kamp om sociala positioner inom sociala konkurrensfält, vars positioner består av materiella resurser och symboliska tillgångar. Detta sker inom redan etablerade och avgränsade fält eller i kampen om att etablera ett nytt fält (Månsson, 2004). För att förklara reproduktionen av *klass*intressen har Bourdieu utvecklat begreppet kapital, vilket beskriver kampen om de symboliska värdena enligt en ekonomisk princip. Han urskiljer fyra olika former av kapital; symboliskt, socialt, ekonomiskt och kulturellt. Omformningen och reproduktionen av dessa kapital är det centrala elementet i hur Bourdieu förklarar hur makt och position kan reproduceras och omvandlas. Han menar att det även förklarar hur olika sociala grupper historiskt sätt har tillskansat sig makten.

Det sociala kapitalet innebär resurser baserade på förbindelser och grupptillhörighet, alltså en tillgång vid förmånliga sociala kontakter. Kulturellt kapital kan vara tillgångar man tillägnar sig genom utbildning (institutionaliserat kapital) eller kulturell tillhörighet (objektifierat kapital). Det symboliska kapitalet handlar om de symboler och attribut som man behöver behärska och känna till för att ständigt kunna uttrycka sin tillhörighet och konkurrensförmåga. Slutligen det ekonomiska kapitalet, där tillgången på pengar och kapital har en stor påverkan (Månsson, 2004). Kapitalbegreppet innebär alltså att det på det individuella planet sker en utveckling av kapital och socialposition uttryckt genom habitus, medan det på det kollektiva planet sker genom ett fälts relativa position, inflytande och makt. Bourdieu använder sig av begreppet homologi, vilket betyder att det inte finns en förklarande faktor till *klass*reproduktionen, utan han menar att det finns en serie av sociala urvalsprocesser och omständigheter som tillsammans utgör den egentliga *klass*formationen i samhället.

Bourdies teorier handlar sammanfattningsvis om sociala relationer, vilka han beskriver med hjälp av habitus. Detta begrepp betecknar och förklarar individens handlingsmönster och tankesätt så som det har utvecklats i olika social miljöer. Detta habitus utvecklas inom

kollektiva sociala konkurrensfält, vilka utgör system av autonoma sociala positioner, som konkurrerar med varandra. För att individen ska kunna avancera i ett konkurrensfält och nå högre positioner måste han tillägna sig olika tillgångar och volymer av fältets dominerande kapitalformer. Han måste därför utföra olika ritualer för att nå positioner. Det krävs vissa insatser för att nå specifika vinster i olika fält och det finns specifika villkor och symboler för erkännandet, det vill säga hur bekräftelsen på vunna positioner skall utformas och erkännas. Detta innebär att personen tillägnat sig och omvandlat sina olika kapitaltillgångar till en del av sin habitus.

2.3.4 Norbert Elias – Etablerade och outsiders

Norbert Elias (1965) redovisar i boken *Etablerade och outsiders* en undersökning av tre bostadsområden. Gunnar Olofsson (1999) skriver i inledningen till boken *Etablerade och outsiders* att Elias teori är användbar för all sociologisk förståelse där några är etablerad och andra är outsiders, om det så gäller ”svenskar” och ”invandrare” eller män och kvinnor. Sammanfattningsvis kom Elias fram till att ett ojämnt maktförhållande mellan två grupper, som är nära beroende av varandra, skapar en hierarki av moralisk värdering av grupperna och deras medlemmar. Den moraliska värderingen av grupperna är central i maktförhållandet mellan dem där tillskrivningen av moraliskt värde är en central process för att vidmakthålla den etablerade gruppens överlägsenhet och för att skapa och upprätthålla den underordnade gruppens underläge och underlägsenhet. De tecken på mänsklig underlägsenhet som en makthavande och etablerad grupp uppfattar hos en underordnad outsidergrupp är de beteenden och drag som skapas av själva utanförskapet och det förtryck och den underordning som medföljer. En stark inre sammanhållning, integration och kollektiv kontroll i den etablerade gruppen ökar föreställningen att se sig som en finare sorts människor med överlägsna egenskaper, och de etablerade använder denna sammanhållning för att utestänga outsiders, de andra. Denna sammanhållning hos de etablerade är skapad av gemensamma minnen, långvariga relationer och gemensamma värderingar. I många andra sociala sammanhang är sammanhållning en källa till maktskillnader som spelar en stor roll, men som ofta skymms av andra karaktäristika som hudfärg och *klass* (Elias, 1999).

I boken ”*Etablerade och outsiders*” menar Olofsson att Elias framhåller att den etablerade gruppen håller sig för sig själv och undviker om möjligt kontakter eller i annat fall begränsar dem till det nödvändiga. Han anser att detta är handlingsmönster som är viktiga att förstå i

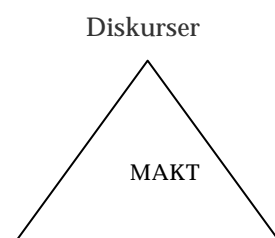
segregationsprocesser och att Elias teorier bör fungera för att fånga aspekter på social exklusion. I förhållandet mellan etablerade och outsiders kommer makten, menar Olofsson, att tillskriva skam, moraliskt mindervärde och underlägsenhet gentemot outsiders och till fördel för de etablerade. Men det är betydligt svårare för outsiders att få en nedsättande benämning på de etablerade att fastna (Olofsson, 1999).

2.3.5 Charles Tilly och beständig ojämlikhet

Tillys tidigare studier syftar på att få grepp om kollektiva handlingsrepertoarer - de folkliga handlingsvillkoren. Han menar att handlingsrepertoaren underutvecklas när människor anpassar sig efter sin upplevda maktlöshet. I sin bok "*Beständig ojämlikhet*" beskriver Tilly (2000) att ojämlikheter följer kategoriella par, som till exempel svart/vit, kvinna/man och utlänning/medborgare. Han menar att dessa par är institutionaliserade och kan varken analyseras eller förändras om de betraktas som individuella skillnader eller som rena attityder. Tilly anser att vi bör ställa oss frågan hur varaktiga skillnader i livschanser mellan kategorierna uppkommer, förändras och försvinner för att kanske ersättas av andra skillnader. Om minskad ojämlikhet kräver förändrade institutioner så måste de relationella restriktionerna under vilka allt individuellt handlande äger rum analyseras. Tillys teorier syftar till att komma åt generella orsaker bakom ojämlikhetsprocesser och analysera hur exploatering berövar utsatta kategorier resurser och hur gynnade kategorier koncentrerar resurser. Centralt för Tilly är att strukturer reproduceras oplanerat och att ojämlikhetens kategorier inte är statiska. Tilly ser med oro på utvecklingen och menar att när skillnader i livschanser ökar efter *ras, kön, etnicitet* och medborgarskap då är demokratin i fara (Tilly, 2000).

2.3.6 Diskurser, kontexter och resurser – en möjlighet att analysera makt.

För att konkretisera det relationella maktbegreppet använder sig Franzén sig av en makttriangel, där tre verktyg kombineras för att förstå och förklara makt.

Kontexter

Resurser

Fig. 2. Maktens triangel (Franzén, 2000)

Utgångspunkten i maktriangeln är att diskurser, resurser och kontexter är av samma betydelse när det gäller att komma åt hur och varför makt verkar. Franzén menar att dessa begrepp samverkar i maktrelationer. I vissa fall kan resurser vara avgörande för ett makttinnehav, medan det i andra situationer är kontexten eller diskursen som överväger (Franzén, 2000).

Diskurser är sammanhållna framställningar av begrepp, teser, problemförklaringar och teorier som organiseras genom utsagor av "sanningen" och det "normala" så att det utesluter och rangordnar det som bryter mot det (de los Reyes, 2005). Diskurser bildas både i politiska system och ideologier och i mindre kollektivt sociala sammanhang. Det är inte bara vad som sägs utan det som inte får bli sagt och till det bildspråk som kännetecknar en maktdiskurs (de los Reyes, 2005). Foucault menar att en diskurs inte består av endast en utsaga utan av flera som integrerar och tillsammans skapar en diskursiv formation. Diskurs är inte bara grupperingar av uttalanden eller utsagor utan består av uttalanden som får mening och effekt inom en social kontext. Foucault relaterar makt till kunskap och sanning inom den diskursiva ramen. Han menar att den kunskap vi har är ett resultat av eller effekten av maktkamper, ett samband som Foucault kallar "power/knowledge". Han anser att makt är predestinerad av en kombination av sociala institutionella och diskursiva påtryckningar. Diskurser är organiserade kring tillämpningar av exklusion, på det sättet att ett visst begrepp blir vedertagen norm på bekostnad av ett annat.. Vissa begrepp blir till och med så etablerade att vi uppfattar dem som naturliga. Foucault menar att det självklara och naturliga är det som indikerar existerande maktförhållanden. I diskursordningen och i samhället förekommer det utestängningsprocedurer (Foucault, 1972). Jag tolkar detta som en dynamisk process där olika diskurser kämpar om att ta plats och de olika diskurserna tillskrivs olika legitimitet beroende på vem som har makt och därmed tolkningsföreträde och att maktprocesser alltid är mer eller mindre diskursiva i sin karaktär.

Då ett visst förhållningssätt är rådande fungerar det även normativt, det blir självklart och vi tar saker för givet (Franzén, 2000). Vid den etablerade sidan konstitueras utvaldhet och karisma och vid motpolen, outsidersidan brist och stigma. (Elias, 1999) Med *maktens diskurser* menar Franzén diskurser som tjänar maktens utövning. Det kan handla om dels på det sätt makten praktiskt utövas och dels hur maktutövningen legitimeras. Politikens, experters retorik är här en viktig faktor – politikens och expertisens makt. Vinnardiskurser bygger upp stereotyper genom systematisk användning av dikotomier. Diskursen upprättar en föreställning som lika gärna kan kallas för fördom (Franzén, 2000). Foucault menar att om diskurser uttalas av personer vars legitima position och rätt att tala i diskursen framstår som odiskutabel gör det ett intryck på oss. Dessa diskurser kan till exempel fastlägga en specifik uppfattning och peka på vad som är rätt eller fel. Kunskap blir på detta sätt aldrig neutral utan alltid politisk, eftersom den har sina förutsättningar i maktrelationer. Foucault menar att det finns ett komplext förhållande mellan diskurs och makt. Makten i diskursen begränsar, påverkar och formar också de som försöker analysera diskursen, man kan nämligen aldrig befria sig från diskurser (Foucault, 1972).

Det andra begreppet för att förstå hur makten verkar är *resurser*. Franzén diskuterar kring resurser och makt genom att liksom i tidigare fall utgå från relationer mellan människor. Vilka resurser som kan omsättas i makt är relationellt bestämt. En bestämd relation sätter gränser för vilka resurser som kan användas för att befästa makt och relationen bestämmer också styrkan på den aktuella resursen. En viss resurs ger makt i en viss relation men inte i en annat (Franzén, 2000). Bourdieu har utvecklat begreppet kapital som beskriver kampen om de symboliska värdena enligt en ekonomisk princip. Han urskiljer fyra olika former av kapital; symboliskt, socialt, ekonomiskt och kulturellt. Omformningen och reproduktionen av dessa kapital är det centrala elementet i hur Bourdieu förklarar hur makt och position kan reproduceras och omvandlas. Han menar att det även förklarar hur olika sociala grupper historiskt sätt har tillskansat sig makten (Månsson, 2004). Tillys är inne på samma spår när han i sina teorier om beständig ojämlikhet beskriver att gynnade kategorier berövar utsatta kategorier dess resurser och att gynnade kategorier koncentrerar resurser (Tilly, 2000)

Det tredje begreppet är *kontext* som kan förstås som det sammanhang som makten verkar i. Franzén menar att en viss maktrelation kan få olika konsekvenser i skilda kontexter. Han menar att *genus*, *etnicitet* och *klass* är maktrelationer som kan ses påverka övriga

maktrelationer. Enligt Franzén är de maktrelationer som är förknippade med *genus* och *etnicitet* diffusa och vardagliga och bekräftas och upprättas konstant (Franzén, 2000).

Paulina de Reyes, Irene Molina, kulturgeograf, och Diana Mulinari menar att människors levnadsvillkor skapas inte inom ramen för en kultur, en könsordning och en *klass*hierarki utan fler ordningar som dessutom är kontextbaserade (de los Reyes, 2002). Tanken om *intersektionalitet* tar sin utgångspunkt i en förståelse av makt som en multidimensionell konstruktion där *etnicitet/ras*, *klass* och *kön* är grundande principer. Ojämlighetens materiella bas formas utifrån de olika positioner som människor har i var och en av dessa maktstrukturer och intersektionalitetsperspektivet visar hur dessa positioner konstituerar vandra. Paulina de Reyes et al menar att makt inte kan konstitueras utan de dikotomiska föreställningar om likhet/olikhet som tillhandahålls av kapitalistiska, patriarkala och rasistiska ideologier (de los Reyes, 2002). Jag har valt att använda mig av det *intersektionellt* synsätt utifrån de tre aspekterna *etnicitet*, *klass* och *genus*. Jag menar att detta är intressanta utgångspunkter när jag analyserar hur segregation skapas. Jag ser inte dessa utgångspunkter som fasta och förutbestämda kategorier utan snarare som processer.

3. METOD – TILLVÄGAGÅNGSSÄTT OCH UTGÅNGSPUNKTER

När jag fördjupat mig i detta uppsatsämne har jag funnit forskning och utredningar som studerat strukturell diskriminering, segregation och skapandet av ”vi” och ”dom” utifrån olika perspektiv och vetenskaper. Jag har valt att genomgående titta på fenomenet på en strukturell nivå. För att få en övergripande beskrivning över hur makten och ojämlikheten ser ut inom politik och media har jag valt att göra litteraturstudier av aktuell forskning inom dessa områden. Anledningen till att valt att studera kategorierna politik och massmedia är att de ofta betraktas som de delar i vårt samhälle med mest makt och inflytande och jag anser att de har stor makt och möjlighet att påverka då de är de största aktörerna på den offentliga arenan.

3.1 INSAMLING AV MATERIAL

I sökandet efter information för att få en övergripande bild om uppkomst, reproduktion och kategorisering av ”vi” och ”dom” fann jag SOU-rapporter, uppsatser och avhandlingar som fördjupat sig i området. Jag har valt att använda SOU-rapporterna på två olika sätt, dels att referera direkt ifrån rapporten som sekundärkälla, men även som verktyg för att hitta forskare inom området och i nästa steg söka efter primärkällan. För att kunna ge en bredare bild ingår litteratur, antologier och artiklar som forskare inom området skrivit också i uppsatsens empiri som primär- och sekundärmaterial. Mitt urval gjordes på grundval av att det berörde ”invandrarnas” representation i media och politik, medias skildring av nyheter och politikens retorik. Dessutom berörde det insamlade materialet även uppkomst, reproduktion och kategorisering av ”vi” och ”dom”. Till en början var mitt sökande efter kunskap inom detta område förutsättningslöst. Men jag fann att forskning inom detta område främst intresserat forskare inom det postkoloniala fältet eller närliggande synsätt och förklaringsmodeller. Jag valde därmed att fördjupa mig i detta perspektiv och synsätt för att förstå vilken utgångspunkt dessa forskare utgår ifrån och därmed bättre förstå och kunna sätta mig in i deras forskning. Utifrån det material har jag i min empiri presenterat olika forskares syn på ett visst område. Det material jag valt att presentera har antingen valts för att deras åsikt sammanfattar många forskares åsikt eller att deras perspektiv kompletterar andras. Ambitioner har varit att det utvalda materialet skall beskriva den forskning som finns inom detta område genom att plocka fram delar som jag anser är väsentliga och framträdande inom denna forskning. Forskning

inom det *intersektionella* perspektivet är ganska nytt och ännu finns det inte mycket forskning på området. De forskare som fördjupat sig i ämnet förekommer på många olika ställen, i SOU-rapporter, artiklar, litteratur och antologier. Risken med att det finns fåtal forskare/expertter inom området, är att de är dessa personer som påverkar sättet att se på problematiken kring *etnicitet*, *genus* och *klass*. Att det finns ett fåtal forskare inom området ger mig samtidig möjlighet att bli bekant med fältet och den forskning som gjorts inom detta fält. De forskare som jag funnit är till stor del teoretiker inom det postkoloniala fältet.

3.1.1 Dokumentanalys

De studier jag funnit när jag sökt efter aktuell forskning, inom politik och media och uppkomst, reproduktion och kategorisering av ”vi” och ”dom”, har valt att granska utförligt med kvalitativ dokumentanalys som metod. Min ambition har varit att granska mitt material utifrån denna metod. Fördelen med en kvalitativ dokumentanalys som metod är flexibiliteten, det inte bara möjligt för forskaren att betrakta på vilka sätt meningar skapas utan också hur de utvecklas och tillämpas. Metoden bygger på processtänkande och att dokumentet ingår i en social kontext (May, 2001). Viktigt är att alltså koppla texten till dess författare och den avsedda meningen med texterna. Detta har för mig inneburit fördjupning på området för att skaffa mig grundläggande kunskap som ger möjlighet till insikt om vilka sammanhang dokumenten producerats i.

När man använder sig av kvalitativ dokumentanalys som metod handlar det om att försöka placera in dokumentet i en teoretisk referensram. Dessutom är det viktigt att förstå vilken kontext materialet producerades i (May, 2001). Även jag som tolkare och användare av materialet utgår utifrån teorier och kontexter i användandet av detta material. Forskarens avsikt och syfte när dokumentet producerades tillsammans med min tolkning och analys av detta material måste jag försöka förstå och vara klar över när jag analyserar dessa dokument. Min uppgift blir här att göra en symbolisk läsning utav texterna genom att försöka förstå den kontext i vilken de skrevs. Jag har valt att analysera ”Nyheter från gränsen” av Ylva Brune, ”Mångfald och differentiering” av Paulina de los Reyes och de SOU-rapporter jag använder mig av med dokumentanalys som metod.

Min avsikt med dokumentanalyser och litteraturstudier är att hitta och samla in material som behandlar fördelningen mellan ”invandrare” och ”svensk” i politik och media, politikens

retorik och medias skildring av nyheter. Materialet som dessa kvalitativa dokumentanalyser tillsammans förmedlar angående politik och media kommer att sammanställas och bilda min empiri. Denna empiri kommer jag att presentera under olika teman i kapitel fyra.

3.1.2 Kritisk granskning av insamlat material

Att ha ett kritiskt förhållningssätt är viktigt när det gäller litteraturstudier och dokumentanalys. Forskare som undersöker differentieringsprocesser i samhället har lyft fram betydelsen av stereotypa beskrivningar som gör vissa grupper till "De Andra". Sådan forskning har undersökt normer och föreställningar för att få en djupare förståelse för hur uppfattningar om annorlunda och underlägsna "andra" skapas, vidmakthålls och cementeras. Skapandet av "De Andra" är ett viktigt element i exkludering och inkludering på den offentliga arenan. I Sverige finns nästan ingen forskning som undersöker detta (SOU 2005:56). Jag har funnit ett antal studier som visar på hur "vi" och "dom" reproduceras genom politikens retorik och medias journalistik. *Intersektionellt* perspektiv har används i forskning tidigare och jag har gjort ett urval som relaterar det område jag vill belysa. Jag kommer nedan att presentera den aktuella forskning, som är central i mitt arbete, utförligt. Anledningen till att jag valt just denna forskning är att de kompletterar min undersökning och genom att tillföra denna forskning får man en tydligare bild över komplexiteten i hur "vi" och "dom" uppstår, kategoriseras och reproduceras och att detta sker kontinuerligt över tid.

"Nyheter från gränsen."

Medieforskaren Ylva Brune (2004) presenterar i sin avhandling *"Nyheter från gränsen. Tre studier i journalistik om "invandrare", flyktingar och rasistiskt våld"* en rad studier av svensk nyhetsbevakning under de senaste tre decennierna. Ordet "gränsen" i hennes titel syftar både på den gräns som flyktingar möter då de kommer till Sverige och den imaginära skiljelinje som dras mellan olika invånare i Sverige: de som kallas "svenskar" och de som benämns "invandrare". *"Nyheter från gränsen"* handlar om hur svensk nyhetsjournalistik på olika sätt konstruerar gränser mot de som ses som "invandrare". Ylva Brunen, mediaforskare inom det postkoloniala fältet, avhandling innehåller tre studier, i nyhetstexter från de senaste tre decennierna, om flyktinginvandring, utvisningshot och dödsbringande främlingar, om rasistiskt våld och om "invandrare" som typer och som problemtyngd kategori. Brune har analyserat nyhetsartiklar i storstads-, kvälls- och landsortspress. Avhandlingens analyser går dels ut på att frilägga hur nyhetslogiken med dess inbyggda makthierarkier och dramaturgiska

modeller formar olika ämnen, dels på att läsa texterna som meningsfulla budskap, som skapar identiteter och gemensamheter, bland annat genom att konstruera gränser till Andra. Den del jag är intresserad av i Brunes avhandling är just att nyhetsjournalistiken konstruerar ”invandrare” som problemtyngd kategori, eftersom detta är en av de centrala delarna av min uppsats. Jag anser att nyheternas uppbyggnad och sättet att presentera nyheter på kan jämföras med dess retorik. Brune använder sig av diskursanalys för att visa på hur diskursiv diskriminering kan uppträda i medietexter. Ett syfte med analyserna är att visa om, när och hur nyhetsjournalistik arbetar med att upprätta gränser mellan ”oss” och ”dom”. Brunes genomgång spänner över en lång period och jag anser att denna avhandling visar på hur media genom sitt ensidiga och kontinuerliga journalistiska tillvägagångssätt kan påverka diskurser på ett ganska skrämmande sätt. Hon menar att medborgarna är hänvisade till den meny av verklighetsbeskrivningar som journalister erbjuder. Ingen av oss är ansvarig för helheten, men tillsammans skapar journalisterna en världsbild utifrån ett eller några få perspektiv. Tankemönstren på redaktionerna och rutinerna för nyhetsarbetet leder till att de som har makten i samhället får formulera problemen och föreslå lösningarna medan de grupper som befinner sig långt från maktens centrum blir osynliga eller beskrivs som främmande eller skrämmande. Den kritik man kan ha gentemot denna avhandling är att Brune har valt att undersöka journalistik inom ämnesområden som är utpräglat invandringsrelaterade. Detta innebär att hon inte kan uttala sig om i vilken mån människor som har invandrat till Sverige uppträder i andra typer av sammanhang i nyhetsmedierna.

”Mångfald och differentiering.”

Paulina de los Reyes (2001) har i studien *”Mångfald och differentiering. Diskurs, olikhet och normbildning inom svensk forskning och samhällsdebatt”* analyserat retoriken kring mångfald inom forskning och offentlig debatt i svensk arbetslivsforskning. Analysen tar sin utgångspunkt i forskning som behandlar *genus* och *etnicitets*frågor. Studien är gjord på uppdrag av SALTSA – ett samarbetsprogram för arbetslivsforskning i Europa där Arbetslivsinstitutet är en samarbetspartner. Studiens syfte är att analysera mångfaldens innebörd som samlingsbegrepp för hur relationer mellan individer uppfattas och kodifieras som ”skillnad” inom arbetsorganisationer. Analysen belyser hur diskurs(er) växer fram och konstitueras kring uppfattningar om olikheter. Metoden hon använder är dekonstruktion av begreppet mångfald genom att visa på innebörder, värderingar, koder, antaganden och föreställningar förknippade till gängse kategoriseringar på grundval av *genus* och *etnicitet*.

Hennes tillvägagångssätt är att systematisk granska forskningsområdet och den offentliga debatten och sedan utföra diskursanalyser av det insamlade materialet. Utgångspunkten är att det i definitionen av grupper, som till exempel kvinnor och invandrare, som uppfattningar och olikhet får status av vetenskaplig förklaring och blir internaliserade ”sanningar”. Hon menar att diskursens ensidiga uppmärksamhet på individer och grupper av individer; kvinnor och invandrare förmedlar en bild av kollektiv särart som i förlängningen bidrar till att vidmakthålla uppfattningar om dessa gruppers position som ett undantag och en avvikelse från en outtalad norm. Hennes arbete visar på att mångfaldsidéns välmenande och optimistiska intention rymmer riskfulla fallgropar, inte minst när det gäller att cementera olikheter och osynliggöra ojämlikhet och diskriminering.

De los Reyes är forskare inom det postkoloniala fältet vilket gör att studien utifrån detta fältet som förklaringsmodell söker förstå differentiering och mångfald. Detta kan innebära att andra förklaringsmodeller åsidosätts. Studien har ingående och på ett sakligt sätt belyst och analyserat begreppet mångfald utifrån många aspekter. Undersökningen bidrar med ny kunskap i form av hennes empiriska sammanställning, analyser och slutsatser vilka jag kommer att använda mig av i min uppsats.

SOU-rapporter

Syftet i de SOU-rapporter jag använt har varit att studera maktfördelning, strukturella orättvisor eller strukturell diskriminering i vårt samhälle. Här har forskare/expertter fått beskriva sin bild av området utifrån forskning, erfarenheter och slutsatser. En fördel med SOU-rapporter är att områden belyses utifrån olika vetenskaper/perspektiv såsom till exempel statsvetenskap, sociologi, journalistik, kulturgeografi och ekonomisk historia. Vidare är det viktigt att det går att förstå hur man gått tillväga när en studie genomförts. Alla dessa faktorer utgör viktiga delar när kvaliteten skall bedömas. Lika viktigt är att se om relevanta rimliga och tillgängliga utrednings- och analysmetoder utnyttjats. Svårigheten i granskningen av SOU-rapporter är att tillvägagångssätt och metod inte är tydliga. Direktiven beskriver syftet med rapporterna, men direktiven är i vissa fall diffusa, icke preciserade eller väldigt breda och kan då tolkas på olika sätt beroende på vem som tolkar. Samtidigt ingår det i arbetet att samarbeta med departementen och löpande lämna rapporter i olika frågor under arbetets gång. Dessutom står det i direktiven att utredaren har en expertgrupp av forskare knuten till sig, detta för att kvalitetssäkra arbetet. Jag anser därför att dessa källor måste betraktas som

tillförlitliga då de bygger på välförankrad vetenskap och undersökningar dessutom granskas de för att de skall kunna vara ett underlag för olika beslut på riksdagssnivå. De rapporter jag tagit en del av empirin ifrån är dessutom i hög grad aktuella. Jag har främst använt mig av två olika SOU-rapporter i detta arbete, vilka jag nedan kommer att redovisa närmre.

Syftet med rapporten SOU 2004:48 ”*Kategorisering och integration. Om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag*” är att beskriva och förklara fördelningen av makt och inflytande mellan ”invandrare” och ”svenskar”. Resultaten skall ge underlag för en fördjupad diskussion om integrationspolitikens förutsättningar och framtida utformning. I rapporten står det att författarna ensam ansvariga för innehållet. De medverkande författarna belyser hur föreställningar om grupper reproduceras i offentlig politik, i pressen och i människors vardagliga kontakter. Författarna är verksamma inom en rad mer specifika forskningsfält och företräder flera olika discipliner såsom; journalistik och masskommunikation, historia, sociologi, samt statsvetenskap. Tillsammans bidrar de med en bred uppsättning teoretiska infallsvinklar på den problematik som behandlas. När kvaliteten skall bedömas är det viktigt att förstå vilken metod som använts. Svårigheten i granskningen av denna SOU-rapport är att tillvägagångssätt, urvalsprocess och metod saknas. Syftet i denna rapport är icke preciserat utan istället väldigt brett och kan då tolkas på olika sätt beroende på vem som tolkar.

När jag läst direktiven till rapporten SOU 2005:56, ”*Det blågula glashuset - strukturell diskriminering i Sverige*” framkommer det att syftet är att redovisa den kunskap som finns om strukturell diskriminering på grund av etnisk eller religiös tillhörighet i Sverige. I uppdraget ingick också att redovisa den kunskap som finns inom detta område i andra länder. Rapporten skulle även föreslå åtgärder för att motverka strukturell diskriminering på grund av etnisk eller religiös tillhörighet, samt föreslå åtgärder för att fylla luckor i kunskapen om strukturell diskriminering på grund av etnisk eller religiös tillhörighet. Enligt direktiven ska arbetet i första hand inriktas på sju samhällsområden: arbetsmarknaden, bostadsmarknaden, massmedier, det politiska systemet, rättsväsendet, utbildningsväsendet och välfärdstjänster som t.ex. socialtjänst och hälso- och sjukvård. Detta syfte är inte preciserat utan är ganska brett och kan då tolkas på olika sätt beroende på vem som tolkar.

Inhämtandet av detta material har gjorts genom en omfattande genomgång av forskning och andra kunskapskällor. Kontakter med forskare, tjänstemän, politiker, organisationer i det civila samhället och andra nyckelpersoner har tagits. I utredningens inledningsskede skickades frågor om forskning och åtgärder ut till ca 60 forskare med särskild kunskap på området. 15 forskare kallades vid ett senare tillfälle till referensgruppsmöten för en fördjupad diskussion. Kontinuerliga samtal om prioriterings- och genomförandefrågor har under arbetets gång förts med två forskare med lång erfarenhet av diskrimineringsforskning, docent i ekonomisk historia, Paulina de los Reyes och doktor i kulturgeografi Katarina Mattsson. Antalet forskare som tillfrågats är stort, vilket kan bidra till att ge en tillförlitlig bild. Vilka frågor forskarna har fått svara på framkommer inte i rapporten, vilket kan innebära att dessa kan påverka svaren. De 15 forskare som deltagit i de fördjupade diskussionerna har också stor möjlighet att påverka innehållet. Tyvärr framkommer det inte vilka dessa utvalda forskare är därför kan man inte utifrån material se vilken påverkan detta kan ha på resultatet. Det jag däremot kan fastställa är att Paulina de los Reyes och Katarina Mattsson har fått styra vilken prioritering som skall göras. Paulina de los Reyes och Katarina Mattsson utgår båda ifrån ett postkolonialt perspektiv i sin forskning. Att de båda utgår ifrån detta perspektiv i sin forskning kan medverka till att frågor inom detta perspektiv prioriteras framför andra i denna rapport.

Referensgruppsmöten har hållits med 12 organisationer och en expertgrupp om 11 personer har sammanträtt 5 gånger. Därutöver har utredningen företagit studieresor i andra länder för att inhämta information, bl.a. genom besök hos enskilda forskare samt offentliga och ideella institutioner. Att inhämtande av material även utförts genom kontakter och diskussioner med civila organisationer och genom att skaffa sig kunskaper om denna problematik och åtgärder i andra länder gör att många perspektiv och kunskapskällor används vilket i sin tur gör att tillförlitligheten ökar.

3.2 VAL AV TEORI

Jag har valt att studera uppkomsten, reproduktion och kategorisering av ”vi” och ”dom” genom att fokusera på hur ”invandrarnas” representation i politik och medier och politikens retorik och medias skildring av nyheter. Jag vill öka förståelsen för och visa på komplexiteten i hur segregation uppstår, till skillnad ifrån enkla förklaringsmodeller och jag har därför valt

teorier som behandlar mitt område utifrån olika angreppsvinklar. Bourdieus teorier visar på att inte makten är bestående och ett av hans centrala begrepp är habitus, vilket han menar förändras genom en kamp om sociala positioner inom sociala konkurrensfält, vars positioner består av materiella resurser och symboliska tillgångar. Elias teorier beskriver bland annat de etablerades handlingsmönster för att behålla överlägsenhet skapar uppdelningen mellan etablerade och outsiders. Foucaults teorier om diskurs beskriver makten som föränderlig där de som har makten över är de som har tolkningsföreträde och påverkar diskursen. Tillys teorier om beständig ojämlikhet beskriver hur ojämlikheten reproduceras genom kategorisering. Franzéns teorier om makt använder jag både som struktur och teori för att knyta samman teorier för att göra det möjligt att tolka min empiriska data. Jag anser att dessa teorier är relevanta i förhållande till mitt område och tanken med att använda dessa teorier är att möjliggöra granskning och analys av min empiri. Detta för att kunna reflektera över och få en bild av de komplexa förhållanden ur vilka kategorier skapas och inte förklara helheten.

3.2.1 Tolknings och analysarbete

Utifrån det material som dokumentanalyserna och litteraturstudierna förmedlar kommer jag , angående de två maktcentra; politik och massmedia att göra en sammantagen diskurs-, kontext- och resursanalys ur ett *intersektionalistiskt* perspektiv. *Intersektionalitet* utgör ett viktigt teoretiskt redskap för mer komplexa maktanalyser som tar sin utgångspunkt i en förståelse av makt som en multidimensionell företeelse där *kön/genus*, *etnicitet* och *klass* är konstituerande och bärande principer. För att kunna använda mig av detta perspektiv har jag valt teorier som behandlar relationen mellan olika grupper i samhället. Som modell och struktur i denna analys kommer jag att använda Franzéns maktteori, där makt skall förstås utifrån diskurs, kontext och resurs. I denna modell kommer jag att använda mig av Elias (1965,1999) teori om etablerade och outsiders, Tilly (1998) teori om hur ojämlikhet uppstår och består, Bourdieus teorier om *klass*reproduktion och Foucaults teorier om makt och diskurser. Avsikten med denna analys är att försöka förstå hur grupper och kategorier av ”vi” och ”dom” uppstår och hur de sedan reproduceras och kategoriseras.

Mina empiriska data delas in i olika teman för att tydligare och utförligare kunna beskriva och tolka materialet. Fältet politik delas in i teman som; vem som uttalar sig, vem har rätt att definiera och politikens retorik. Området media har jag delat upp i teman som; vem uttrycker sig, vem har rätt att definiera och medias skildring av ”dom”. Därefter gör jag en sammanfattande tolkning av min empiri. Denna sammanfattning kommer att analyseras

utifrån makt och ojämlikhet. I makt- och ojämlikhetsanalysen använder jag intersektionalitet tillsammans med Franzéns makttriangel som struktur och modell och Franzéns teorier om makt, där begreppen diskurs, kontext, och resurs samverkar i maktrelationer. Diskurs-, resurs- och kontextanalysen kommer att utföras på min sammanfattande tolkning av min empiri utifrån Bourdieu, Elias, Tilly, Foucault, postkoloniala teorier och även Franzéns egna reflektioner. Franzén menar att diskurs, kontext, och resurs samverkar och kan inte skiljas från varandra i beskrivningen av makt. För överskådlighetens skull har jag dock valt att utföra diskurs- kontext- och resursanalyserna var och en för sig för att sedan göra en sammanfattning om dess inbördes påverkan.

I diskursanalysen kommer jag att utifrån begreppet diskurs att göra en analys på den sammanfattande empiri som framkommit inom områdena politik och media ur ett makt och ojämlikhetsperspektiv. Franzén beskriver maktens diskurs och diskursens makt i sina teorier. Utifrån detta har jag valt Elias teorier om etablerade och outsiders som utgångspunkt och analys för att förklara diskursernas makt. Foucaults teori om diskurs kommer här att vara till hjälp när jag beskriver hur makt legitimeras och hur expertisens och politikens makt påverkar.

I resursanalysen kommer jag att utgå ifrån begreppet resurs när jag fördjupar mig i makt och ojämlikhet i empirin som framkommit inom områdena politik och media.. Franzén menar att resurser kan användas för att befästa makt. För att kunna undersöka denna aspekt anser jag att Pierre Bourdieus teorier om kapital, Elias teori om etablerade och outsiders och Tillys teorier om beständig ojämlikhet fungerar väl som teoretiska utgångspunkter i resursanalysen.

I kontextanalysen studerar jag utifrån kontexten makten och ojämlikheten den sammanfattande empiri som framkommit inom områdena politik och media. Kontexten skall förstås som det sammanhang som makten verkar i. Franzén menar att *genus*, *etnicitet* och *klass* är maktrelationer som påverkar övriga maktrelationer. Jag kommer därför att använda Bourdieus teori om habitus och fält, Elias teorier om etablerade och outsiders och Tillys teorier om beständig ojämlikhet för att förstå sambandet mellan kontext och makt.

Som tidigare nämnts utgör *intersektionalitetsperspektivet*, tillsammans med teorier om makt och ojämlikhet, redskap för mer komplexa maktanalyser. Analysen syftar till att studera huruvida makt bidrar till ojämlikhet och kategoriseringen av ”vi” och ”dom” och till att belysa skärningsytorna mellan de olika dimensionerna. Genom att sammanföra

intersektionalitetsperspektivet (Figur 1, sid 11) med Franzéns maktriangel (Figur 2, sid 21) och utvalda teorier hoppas jag åstadkomma detta. Jag vill på detta sätt öka förståelsen för och visa på komplexiteten i hur segregation uppstår, till skillnad ifrån enkla förklaringsmodeller.

3.2.2 Reliabilitet och validitet

Jag är medveten om att resultaten av beskrivningarna kan tolkas på många sätt. Jag uppfattar att det intersektionalistiska perspektivet ytterst användbart för att förstå makt och maktdistributionens konsekvenser i samhället. I all beskedlighet har jag försökt ge ett bidrag till den nya skolbildningen och försökt att ge teorierna, som används, en politisk innebörd och därmed utveckla perspektiv som kan bidra till ökad rättvisa i samhället.

Reliabilitet och validitet är begrepp som utvecklats inom den kvantitativa forskningen för att kunna motivera dess kunskapsanspråk, men dessa begrepp passar dåligt för den kvalitativa forskningen (Widerberg, 2002). Anledningen till att reliabilitet inte fungerar menar Widerberg är på grund av att den kvalitativa forskningen i sitt syfte inte inkluderar att forskaren skulle kunna vara utbytbar och det är inte heller alltid på förhand bestämt exakt vilken ”variabel” man ska ”mäta” i sin forskning, vilket skulle vara fallet för att kunna använda sig av begreppet reliabilitet (Widerberg, 2002). Tanken är alltså att en oberoende forskare skall med samma metod komma fram till samma slutsats och resultat. Jag är medveten om att den metod jag valt kan bidra till att en forskare med annat perspektiv kan komma fram till annat resultat. Det ligger i diskursens natur att fokus är på ett perspektiv utelämnar man andra. Trots att jag försökt att vara kritisk till det jag läser ingår jag i en diskurs och kan därför ej vara neutral i sökandet efter ”sanningar”. Däremot bör såklart kvalitativ forskning likväl som kvantitativ visa på tillförlitlighet och trovärdighet. För att läsaren ska kunna bedöma trovärdigheten i min analys har jag haft som mål att göra min analys så tydlig som möjligt, detta genom att jag motiverat och redogjort för mina olika val och förfarande i teori- resultat- och analysdelen. Jag menar att mina slutsatser är så sanna och tillförlitliga de kan vara i ett område som är så komplext som segregation. Min ambition har inte varit att få fram en sann och heltäckande bild över mitt problemområde, men jag menar att min empiri, metod och analys fungerar för att beskriva en del av problematiken kring segregation. För att kunna reflektera över och få en bild av de komplexa förhållanden ur vilka ”vi” och ”dom” uppstår, kategoriseras och reproduceras anser jag att det krävs att empirin analyseras utifrån olika perspektiv. De teorier jag valt behandlar mitt problemområde utifrån olika infallsvinklar, vilket gör att istället för

enkla förklaringsmodeller kan se på problematiken utifrån olika perspektiv och förklaringar. De utvalda teorierna är användbara i maktanalyser och kompletterar varandra för att få en mer heltäckande bild över problemområdet. Dessutom är de utvalda teorierna möjliga att sammanföra med intersektionella perspektiv. Vad gäller validiteten i mitt arbete anser jag att de utvalda teorierna är relevanta och kompletterar varandra i förhållande till det område jag vill belysa. Jag är medveten om den litteratur och den forskning jag fördjupat mig i kan ses som smal. Tiden sätter dock gräns för en mer omfattande beskrivning och analys av området.

4 MAKT OCH OJÄMLIKHET INOM POLITIK OCH MEDIA

De politiska och demokratiska institutionernas sätt att kommunicera har alltid varit beroende av tillgängliga medier. Trots bevakande av den politiska makten som ett av journalistikens huvudsakliga uppdrag utgör massmedia samtidigt den viktigaste kanalen för att föra ut politikens budskap. Demokrati utan masskommunikation är svårt att föreställa sig. Mats Ekström (2003) beskriver i *“Politikens språk i mediernas offentlighet”* utvecklingen av specialiserade arbetsmetoder och tekniker inom journalistiken för produktion av budskap, inte minst politiska nyheter. Journalistiken etablerades som en stark profession med politiken som sitt huvudobjekt. Arbetsmetoderna innebär särskilda villkor för hur politikens och journalistikens mål kan realiseras och legitimeras (Ekström, 2003). För att få en övergripande beskrivning över hur makten och ojämlikheten ser ut inom politik och media har jag valt att beskriva dessa områden. Anledningen till att jag bestämt mig för att studera kategorierna politik och massmedia är att de ofta betraktas som de delar i vårt samhälle med mest makt och inflytande, och jag anser att de har makt och stor möjlighet att påverka då de är de största aktörerna på den offentliga arenan. Det har emellanåt varit svårt att dela upp kategorierna massmedia och politik eftersom de interagerar och det finns ett ömsesidigt beroende dem emellan. Det finns alltså inte någon tydlig gräns mellan dem. I detta kapitel kommer jag att redovisa min empiri vad gäller medias och politikens representation och skildring respektive retorik. Utifrån denna empiri gör jag en sammanfattande tolkning, vilken i kapitel fem kommer att analyseras utifrån makt och ojämlikhetsperspektiv.

4.1 DEN POLITISKA ARENAN

Under denna rubrik kommer jag att presentera min empiri vad gäller den politiska arenan. Avsikten med detta kapitel är att studera politikens retorik, vilka som har tolkningsföreträde i politiken och vilka konsekvenser detta innebär för skapandet av ”vi” och ”dom”.

4.1.1 Vem uttalar sig och vem har rätten att definiera?

I detta avsnitt kommer jag att studera representationen av invandrare i politiken och även presentera de olika förklaringar som finns till denna andel. Andelen utlandsfödda av de förtroendevalda i landets kommunfullmäktige är 6.5%, i landstingsfullmäktige 6,9 % och i riksdagen 5,4 %, vilket ska jämföras med andelen invandrare i Sverige som är 11,8 (SCB,

2004). Paula Rodrigo Blomqvist (2005) har i sin avhandling undersökt hinder och möjligheter för invandrare att rekryteras till förtroendeuppdrag. När hon undersöker var personer, inom politiken, med utländsk bakgrund är födda framträder ett mönster av etnisk hierarki. Hon finner att nordiska och EU invandrare har högst representation medan andra europeiska och utomeuropeiska invandrare har lägst representation (Rodrigo Blomqvist refererad i SOU 2005:56). Att vara ”invandrare” i politiken betyder också ofta förväntningar på att representera alla invandrare, vilket kanske är den logiska följderna av ett representationstänkande baserat på en identitetspolitik.

Huvuddelen av forskningen som undersökt representationen av politiker med invandrarbakgrund i politiska organ och även valdeltagande letar efter förklaringar hos ”invandrarna” själva (SOU 2005:56). Forskarna intresserar sig för olika aspekter hos ”invandrare” såsom politiskt intresse, ekonomiska och tidsmässiga resurser och språkkunskaper för att förklara låg representation. Detta sätt att söka förklaringar för ojämlik representation har emellertid mött allt starkare motstånd på senare tid. Kritiker menar att detta följer en logik som närmast kan beskrivas med den numera klassiska ”blaming the victim”-logiken (Ryan, 1976 refererad i SOU 2005:56). Denna logik innebär att den som saknar tillgång till resurser och lever under ojämlika förhållanden, ställs till ansvar för sin situation. Själva orsaken söks i ”deras” beteende, kultur m.m. Flera svenska forskare har på senare år kritiserat detta genom att medvetet vrida perspektivet från invandrarna till majoritetssamhället och dess institutioner och snarare fokusera det politiska systemets tillkortakommanden och lyft fram strukturell diskriminering som förklaring till lågt politiskt deltagande (Ålund & Schierup, 1991; Johansson, 1999; Dahlstedt, 2005 refererade i SOU 2005:56). Likartade slutsatser har framkommit i feministisk forskning. Här kritiserar forskning som försöker förklara kvinnors underrepresentation i politiken med bristande egenskaper hos kvinnor. Forskare menar att det handlar om att den manliga normen utesluter kvinnor redan i formuleringen av politiken och att kvinnor skuldbeläggs för att inte engagera sig (Eduards, 2002; Lindvert, 2002; Bergkvist, 1994 refererade i SOU 2005:56).

4.1.2 Politisk retorik

Ekonomhistorikern Paulina de los Reyes (2001) har i *”Mångfald och differentiering”* undersökt hur begreppet mångfald används och förstås inom svensk forskning och samhällsdebatt. de los Reyes menar, trots mångfaldisidéns till synes optimistiska budskap, att

mångfaldsretoriken såsom den tar sig uttryck inom forskning och debatt riskerar att göra ojämlikheten bestående längs etniska linjer istället för att motarbeta den (de los Reyes, 2001). I den politiska debatten har mångfald blivit allt mer centralt, vilket har inneburit att samhällsdebattörer med detta budskap kan räkna med att få tolkningsföreträde i debatten. De los Reyes konstaterar att även om *genus*debatten var skev drevs den av kvinnor, som deltog i debatten. Om inte de indelningar som görs ifrågasätts institutionaliseras dessa. När kategoriseringen väl har institutionaliserats har de en avgörande roll på hur människor bemöter varandra. Hon visar att mångfaldsretorik en skapas utifrån förgivettagna föreställningar om *etnicitet*, olikhet och kultur utan att beakta människors komplexa identiteter eller maktrelationer som skapar diskriminering och segregering. (de los Reyes, 2001).

Politikers retorik skapar bilder som medierna i sin tur använder som källor. Dessa bilder och föreställningar (diskurser) sprids och skapar en bild av ”invandrare” som problem som tas för given. Dessa bilder skapar därmed legitimitet för rasism, vilket också leder till minskade förutsättningar till jämlika levnadsförhållanden (SOU 2005:56). Om man tolkar detta i ett maktperspektiv kan man tänka sig att de diskriminerande bilderna och de aktiva försöken att stänga ute är ett sätt att bevara den ”vita” (manliga) maktpositionen. Då kommer man lätt till Iris Marion Youngs (2000) slutsats att det politiska systemet fungerar till förmån för de privilegierade (SOU 2005:56). I ljuset av en sådan slutsats förefaller tolkningen som t.ex. Magnus Dahlstedt (2005) gör rimlig, att valet att inte rösta är ett aktivt val, ett motstånd och ett sätt att ifrågasätta det befintliga politiska systemets förmåga att skapa ett rättvist samhälle (SOU 2005:56).

Politik som bygger på särskiljande och säråtgärder har kritiserats för att vara utpekande och stigmatiserande. Att tala om (vissa) invandrare som hot och problem skapar en bild att personer som invandrat till Sverige utgör ett hot och problem för t.ex. ”svensk kultur” och välfärd, med allvarliga konsekvenser som följd. Politiken har bidragit till skapandet av en generell bild där invandrares blotta närvaro i Sverige ses som ett problem i sig själv. Detta kan kallas ”att göra de andra i politiken” (SOU 2005:56). Så fort kultur och grupp-specifika åtgärder sätts i centrum förutsätter det en definition av gruppen och dess kultur. Även om det inte är så svårt att definiera en samhällelig kultur i abstrakt teoretiska termer, är det något helt annat att försöka avgöra och bestämma vad som är den ”genuina”, eller ”verkliga” kulturen

för en specifik minoritetsgrupp – den kontext som möjliggör val – utan att luta sig mot tidigare definitioner och dominerande samhälleliga föreställningar, den rådande diskursen.

Statsvetaren Ulf Mörkenstam hävdar i ”*Minoritetspolitik och skapandet av kollektiva kategorier*” att i minoritetspolitiken står kategorisering oavbrutet i fokus, då frågan om hur vi skall legitimera särbehandling av vissa av samhällets medlemmar är avgörande. Om särbehandling skall kunna legitimeras måste därför en grupp i den offentliga debatten konstitueras som något avvikande i jämförelse med andra medlemmar av samhället. Vid avvikelser från ett likabehandlingsideal måste vi nämligen på något sätt besvara frågan vad som är att betrakta som lika eller olika och därför skall behandlas jämlikt eller ojämlikt (Mörkenstam, 2005). När väl avgränsade kategorier skapas i minoritetspolitik, innehåller de tydliga dikotomier, som bra/dåligt, normalt/avvikande, rätt/fel och natur/kultur, vilket ytterligare förstärker och upprätthåller gränser mellan kategorier: mellan insida/utsida, vän/fiende, vi/dom och subjekt/objekt. Det sker alltså en kontinuerlig hierarkisering (Mörkenstam, 2005).

En viss föreställning om gruppen regelfästs i och genom lagstiftning, då de grupp-specifika rättigheterna definieras och vem som har tillåtelse till dessa rättigheter bestäms. Denna kategorisering i politiken förutsätter att ett visst levnadssätt framhävs och erkänns och detta sker på bekostnad av andra tänkbara identiteter, den existerande mångfalden av kulturella uttrycksformer inom en grupp eller kultur i den offentliga debatten tillskrivs en laglig status. (Mörkenstam, 2005).

Margareta Poopola fil dr i sociologi vid IMER, internationell migration och etniska relationer, på Malmö högskola (2002) skriver om integrationspolitiken i *Integration, en samtidsspeglning. Begrepp, historia, politik och boende i ett delat samhälle*. Hon beskriver att i de politiska diskussionerna om mångfald och mångkultur finns en ambition i att flytta fokus från invandrarna till samhällets samtliga invånare. Men hon anser att det är svårt att avgöra om denna förändrade retorik har någon verklig betydelse i praktiken. Vid integrationsdagen i Norrköping i oktober 1999 säger dåvarande integrationsministern Ulrica Messing sade:

Integration är ingen invandrarfråga. Det handlar inte bara om att lära sig det svenska språket och det svenska samhället. Integration är en rättvisefråga, en fråga om att ha samma rättigheter, möjligheter och skyldigheter i samhället oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Integration handlar om att bekämpa den etniska diskrimineringen. Det handlar om att motverka och förebygga rasism

och främlingsfientlighet. Det handlar om att bryta den sociala och etniska segregationen och utanförskapet. Och det handlar om att främja den etniska mångfaldens delaktighet i alla sektorer och på alla nivåer i vårt samhälle (Poopola, 2002 s.31; citat från www.regeringen.se).

Utgångspunkten är här att integrationen inte är någon invandrarfråga, men formuleringarna om behovet av att lära sig svenska språket och det svenska samhället berör främst den invandrande delen av befolkningen, vilket i sin tur leder integrationsarbetet tillbaka till särskilt riktade insatser mot den invandrade delen av befolkningen. Det framgår även i hennes uttalande att integration handlar om ett möte mellan den inhemska och den invandrade delen av befolkningen, vilket kräver insatser från den dominerande inhemska befolkningen. Genom att presentera integration som ett koncept där både svenskar och invandrare anses vara lika berörda finns det dock en risk för maskering av de maktförhållanden där svenskar och invandrare intar över- och underordnade positioner inom den samhällsliga hierarkin. Det är svårt att kringgå att majoritetsbefolkningen har större möjlighet än invandrare att påverka den kulturella mångfalden inom samtliga delar av samhällets sektorer.

Margareta Poopola(2002) sammanfattar diskussionen med att konstatera att mångkultur, mångfaldsplaner och minoritetsstatus visar att den politiskt korrekta hållningen till invandrare och minoriteter förändrats sedan femtio- och sextiotalets debattvågor. Hon menar att det därför är en paradox att den officiella retorikens tongångar, med kulturpluralism och mångfaldsplaner som bygger på en ökad tolerans för kulturella skillnader och olika minoritetsgruppers val av livsstil, växt sig starkare samtidigt som arbetsmarknaden under senare tid blivit alltmer homogeniserad, med förstärkt svenskhet som resultat(Poopola, 2002).

4.2 DEN MEDIALA ARENAN

Under denna rubrik kommer jag att presentera min empiri vad gäller den mediala scenen. Avsikten med detta kapitel är att studera medias nyhetsteknik och skildring, vilka som har tolkningsföreträde i media och vilka konsekvenser detta innebär för skapandet av ”vi” och ”dom”.

4.2.1 Vem uttrycker sig och vem har rätten att definiera?

Journalistkåren har en snedvriden eller skev representation och vissa samhällsgrupper får oproportionerligt stort inflytande och utrymme i medierna (SOU 2005:56). I rapporten beskrivs även journalistkåren som etniskt homogena och har en mycket central arena och är en aktör i skapandet av å ena sidan stigmatiserande, ofta rasistiska stereotyper om invandrare

och å andra sidan en positiv bild av Sverige och majoritetsbefolkningen. Rapporten visar en tydlig underrepresentation av invandrare och kvinnor inom nyhetsjournalistiken, år 2000 var 3% (att jämföras med 11,3 procent av befolkningen (SCB, 2004)) av journalistkåren födda utanför Sveriges gränser, varav hälften kom från andra nordiska länder.

Svenska män dominerar tidningarnas debattsidor. Våra största tidningar bidrar till att stärka männens makt över den offentliga debatten. Den etniska obalansen är också tydlig. Det visar en genomgång av debattsidorna i Aftonbladet, Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet under ett halvår (september 2002–februari 2003) gjord av Paraplyprojektet. Paraplyprojektet är en organisation som tillsammans med EU-programmet EQUAL arbetar med att bekämpa diskriminering(www.paraplyprojektet.se). Man har talat om DN Debatt som Sveriges mäktigaste debattforum och redaktören som en av det offentliga samtalets mäktigaste grindvakter. Redaktören har makten att välja vilka som skall få medverka och vilka ämnen som skall uppmärksammas. Debattörerna tillhör nästan uteslutande samhällets etablerade institutioner: företrädare för myndigheter, organisationer eller politiska partier (Petersson och Carlberg 1990, Lindström 1996, Wahlgren 1999 och Kroon 2001 refererat i Ds 2005:12)

Den snedvridna representationen handlar inte bara om vilka som är anställda inom journalistkåren utan även vem som får uttrycka sina åsikter i media. Bland dem som får uttala sig i medias nyhetsrapportering är myndigheter och experter överrepresenterade, de människor som är föremål för myndighetsutövning, exempelvis flyktingar får i mycket mindre grad ge sin bild. Det finns alltså en etnisk och könsmässig skevhet i vilka som får uttala sig. ”Vita” män är överrepresenterade och när invandrade män förekommer gör de det oftare i form av underhållare, som idrottsmän eller musiker, eller i form av problem, som kriminella. När invandrade kvinnor får uttala sig i nyhetsrapportering framställs de ofta som passiva och förtryckta (SOU 2005:56).

4.2.2 Medias skildringar.

De brittiska medieforskarna John Fiske (2000) och Stuart Hall (1986) menar att massmedierna genom sitt genomslag och sin överordnade funktion av att tillhandahålla information för människor har en förmåga att någorlunda självständigt skapa ”sociala realiteter”, dvs. den verklighetsuppfattning som vid en viss tidpunkt är gällande i ett samhälle

(SOU 2005:56). Jag menar att detta talar för att media har stor makt och inflytande vid skapandet av riktlinjer och åsikter i de dominerande diskurserna i samhället.

”Det blågula glashuset - strukturell diskriminering i Sverige” (SOU 2005: 56) visar att svenska medier rutinmässigt återskapar en övergripande ”vi” och ”dom”, en indelning som följer etniska linjer. Genom att gruppen rutinmässigt förknippas med negativa saker som t.ex. brottslighet och könsförtryck formas stereotypa bilder av gruppen ”invandrare”. Rapporten visar att massmedia även ofta beskriver invandrare som inbillat positiva stereotyper, till exempel att de beskriver invandrare i exotisk skepnad; som något anno rlunda och spännande, t.ex. livligheten i förorten eller nedärvd bollkänsla (SOU 2005:56).

Brune (2004) skriver i ”Nyheter från gränsen” att journalistiken konstruerar stereotyper av ”invandrarmannen”, ”invandrarkvinnan”, ”invandrartjejen” och ”invandrarkillen”. Hon menar att kategorierna ”invandrarkvinna”, ”invandrarkille” och ”invandrarflicka” grundlades på 1970-talet. Så här kunde det till exempel låta 1975 om ”invandrarkvinnan”:

På botten av det svenska samhället finns invandrarkvinnan. Hon yrkesarbetar ofta som städare eller diskare. Hon kan ofta inte läsa och talar i allmänhet inte svenska. Hon vet inte något om sina rättigheter, t. ex. om rätten till svenskundervisning på arbetstid. Hennes barn får ofta psykiska problem (Brune, 2004 s. 224; citat ur Svenska Dagbladet).

I rapporteringen görs generaliseringar från enskilda ungdomar till ”invandrartjejer” och ”invandrarkillar” i allmänhet eller till ”andra generationens invandrare”:

Andra generationens invandrare vill göra som svenska tonåringar; gå ut, dansa, ha kul. För killarna är det inget problem. Tjejerna har två möjligheter: Antingen tvingas de ljuga för sina föräldrar. Eller också får de ta med sig en bror eller kusin som övervakar att det hela går rätt till (Brune, 2004 s. 263; citat ur Dagens Nyheter 1997).

Brune (2004) menar att rutinmässig teknik bidrar till att skapa en begreppslig invandrare. I den enklaste varianten innebär den att små ord fogas in i texten och ger den en generell relevans som den inte har stöd för. De små orden kan till exempel vara ”många”, ”ofta” och ”invandrarna”.

Många unga invandrarkvinnor vågar inte överge sina familjer – trots att de lever under förtryck. (Brune, 2004 s.318; citat ur Dagens Nyheter 20/6 2002.)

”Många” syftar här på en okänd andel av ett okänt antal kvinnor, som har varit i kontakt med en av tidningen intervjuad kvinna som arbetar på en kvinnojour i Stockholm.

Många unga invandrarkvinnor har fått mod att reagera, att ta sig den självklara rätten att besluta över sitt eget liv och leva som andra.

(Brune, 2004 s. 318; citat ur Dagens Nyheter 19/1 2003.)

Underförstått var ”många unga invandrarkvinnor” tidigare inte modiga och de hade ingen rätt att besluta över sina liv ”och leva som andra”. Det finns inget stöd i texten för den generella skildringen av sakernas tillstånd. Detsamma gäller följande beskrivning av ”många kvinnor ute i de invandratäta förorterna” (Brune, 2004).

För Alma Adan och många andra kvinnor ute i de invandratäta förorterna pågår en intensiv frigörelsekamp. De vill inte godta omskärelse, de vill inte underdånigt acceptera ett gammaldags patriarkaliskt familjeliv, de vill inte bli förtryckta. Kommer polisen att förstå vad det handlar om när de ropar på hjälp? (Brune, 2004 s.319; citat ur Dagens Nyheter 23/9 2002.)

Underförstått är ”Många kvinnor ute i de invandratäta förorterna” förtryckta och kommer att behöva polisskydd när de vill frigöra sig från sina män. Nyhetsteknikerna med sin förmåga att skapa tydlighet, polaritet och relevans sätter sin prägel på nyhetsförmedlingen. Om kriterierna som journalisterna använder inte är de samma vid rapportering av ”invandrare” och ”svenskar” blir de redskap för kollektiv stigmatisering (Brune, 2004).

Brune har i sina studier kommit fram till att nyhetslogik och en utmärkande idéstruktur sammanförs i artiklar på ett sådant sätt att ”invandrarkillen/mannen” och invandrarflickan/kvinnan” blir figurer i mediearkivets typgalleri. Dessa figurer reproduceras över tid och är figurer som inte representerar ”invandrare” i folkbokföringsmässig mening, än mindre individuella invandrare, utan någonting helt annat. Figurerna kontrasteras mot dominerande normer och ideal i samhället och fungerar som stereotyper, som berättar vilka ”vi” (inte) är och vill vara (Brune, 2004).

Brune (2002) menar att den unga ”invandrarkvinnan” ofta beskrivs som en offerhjärta i artiklar där ”invandramannen” intar skurkens roll. ”Invandrarkvinnan” gestaltas på olika sätt i media; tvång, tradition och kvinnoförtryck mot frihet, modernitet och jämställdhet. De kan beskrivas som en av många ”invandrarflickor” som lever under förtryck. Det är inte de själv, utan experter som berättar om ”dom” och de definieras genom det de inte har, är och får i

kontrast till ett abstrakt "alla andra" eller "svenska flickor". Invandrarkvinnor kan också beskrivas som de som brutit med sin familj och framträder i anonymiserade artiklar som aktiv, självständig, sminkad och moderiktigt klädd. Slutligen, i samband med den totala och offentliggjorda brytningen med familjen, beskrivs de döda eller levande som hjältinnor och karakteriseras med en hjältes egenskaper; mod, stolthet, styrka. Kvinnornas rörelse mot frihet och självständighet beskrivs som en rörelse mot svenskhet och svenskt liv. När Sverigesvenskt placeras i utopins centrum, förklaras männens våld med att Sverige givit kvinnorna speciella möjligheter och att kvinnorna har försvenskats (Brune, 2002 refererat i SOU 2004:48)

Brune nämner i *"Nyheter från gränsen"* att begreppet "invandrare" är från början problematiskt. Hon menar att gång på gång i offentlig statistik, i medier och politik urskilja vem som är infödd och vem som är invandrad, bäddar för idéer om att det finns viktiga skillnader mellan den infödde och den invandrade, och att skillnaderna har att göra med ursprung att göra. Begreppet betecknar inte bara egenskapen att ha bytt land utan helt andra, men förmodat gemensamma, egenskaper hos människor som betecknas som "invandrare": Invandrarkultur, invandrarkvinna, invandrarproblem. Egenskaperna skiljer kategorin "invandrare" från kategorin "svenskar". En bestämd föreställningsvärld kring det "svenska" skymtar fram i nyhetsdiskursen. Sverige som ett homogent samhälle, språkligt, etniskt och kulturellt. Sverige som ett högutvecklat, modernt samhälle. Sverige som ett högutbildat, upplyst och tolerant samhälle. Dessa tankar formade det moderna Sverige. Idén att "vi" är högutvecklade och så vidare innebär att "invandraren" är mindre utvecklad och mindre upplyst. Idéerna om homogenitet innebär att "invandraren" skiljer sig från alla svenskar (Brune, 2004).

Brune menar att det också finns andra inslag i nyhetsskapandet som bidrar till att befästa kategorin som särskild. De består i tillämpningen av relativt triviala tekniker. Hon tar upp att praktiska yttryck som "invandrarkvinna", "invandrantät", "invandrarförort" upprepas tills de ser ut att beteckna något påtagligt. "Invandrare" som kategori presenteras med utgångspunkt i problem som definieras av myndighet. Personifierade "invandrare" gestaltas som exempel på en redan definierad generell problematik eller som undantag från en generell problematik. Statistiska skillnader mellan "svenskar" och "invandrare" omvandlas till egenskaper – brister – hos den avvikande kategorin, "invandrarna" (Brune, 2004). Brune anser att de främlingsskapande inslagen ideologiskt sett hänger samman med idéer om kulturer som

förutbestämda system. Dessa idéer ger i sin tur upphov till en nyhetsbevakning med vittgående anspråk på att definiera ”invandrar-” gentemot en normativ ”svensk” identitet. Som exempel på detta tar Brune upp de senaste fem årens våldsbrott som har tolkats som uttryck för ”hederskultur”, patriarkaliskt förtryck eller ”invandrarkillers kvinnosyn” och hon menar att detta givit upphov till intensiv och långvarig bevakning i nyhetsmedierna. Händelserna blir mediehändelser, som i förlängningen ger läsekrets, opinionsbildare och andra legitimitet för en fortsatt bevakning, där grundläggande påståenden upprepas (Brune, 2004).

Brune (2004) skriver vidare att i en rutinmässig rapportering bekräftar nyheterna och eliterna varandras legitimitet. Nyhetsmedierna behöver auktoriserad information som går snabbt att processa och en stor del av nyheterna är baserade på pressreleaser och politiska utspel som är utformade och schemalagda så att de passar medierna. Annat nyhetsstoff upptäcks vid de täta och rutiniserade kontakterna med polis, kommun och domstolar. Hon visar på nationalistiska, utstötande, främliggörande, diskriminerande och rasistiska drag i de senaste 30 årens nyhetsrapportering (Brune, 2004). Inte minst viktigt visar analyserna på det just nu pågående, intensiva sorterandet i ”vi” och ”dom”, där det svenska står för det toleranta, liberala och jämställda och det icke-svenska för det hotande, förtryckande och primitiva (Brune, 2004). Den feministiska medieforskningen antyder liknande mekanismer; det finns dels utbredda negativa stereotyper om kvinnor (passiva och nyckfulla) och ofta positiva stereotyper om män (professionella, rationella och handlingskraftiga). Dessa stereotyper görs samtidigt till ideal och norm. Normerna påverkar identiteter och sätter en ram för hur man kan tala om kvinnor och män (SOU 2005:56).

Utifrån ovanstående tolkar jag att strukturella samhällsproblem konkretiseras som egenskaper hos ”invandrare” eller som svårigheter som ”invandrare” har. Generella yttranden om ”invandrare” från experter, utsedda representanter för ”invandrare” eller från textens berättare fogas in i nyheterna. Ett mediearkiv i text och bild över ”invandraren” gör det möjligt att associera till, återanvända och bekräfta en igenkännbar idévärld. Dessa ”invandrare” som är produkter av nyhetsmakandets villkor och tekniker blir figurer med verklighetskaraktär som börjar leva ett eget liv. ”Invandraren” framträder dels som en serie brister; dels som bärare av det hotfulla, oroande och annorlunda som finns i andra religioner, regioner och kulturer.

4.3 SLUTSATS - Budskap och reproduktioner av "vi" och "dom"

I detta kapitel har jag studerat de mediala och politiska arenorna. Ambitionen har varit att förstå vad som uttrycks i media och politik, vem som har tolkningsföreträde och vilka konsekvenser det får i skapandet av kategorierna "vi" och "dom". Sammanfattningsvis har jag kommit fram till att de två statsmakterna media och politik har en snedvriden, ojämlig och skev representation, där vissa samhällsgrupper får oproportionerligt stort inflytande och utrymme. "Invandrarna" är inom båda dessa statsmakter underrepresenterade, med resultatet att det är andra ("vi") som har tolkningsföreträde och får komma till tals och uttrycka sin mening och sin syn på olika samhällsfenomen.

Både politikens och medias budskap tenderar att skapa distans mellan "invandrare" och "svenskar". Att i offentlig statistik, i medier och politik särskilja vem som är infödd och vem som är invandrad, öppnar upp för idéer om att det finns viktiga skillnader mellan den infödde och den invandrade, och att skillnaderna har att göra med ursprung att göra. Politikens retorik när det gäller integrationsfrågor poängterar olikheter och skillnader som antingen skall accepteras, såsom olika kulturer, eller förändras såsom behovet av att lära sig svenska språket och det svenska samhället, vilket har en särskiljande effekt på attityder till "vi" och "dom". När det gäller mångfaldsretoriken skapas föreställningar om *ethnicitet*, olikhet och kultur utan att beakta människors komplexa identiteter eller maktrelationer som skapar diskriminering och segregering. Politikens särskiljande och säråtgärder ger utrymme för utpekande och stigmatiserande tendenser. Politiken riskerar att bidra till skapandet av en generell bild av "invandrare", vilket i sin tur innebär reproduktion av kategorierna "vi" och "dom". Politikens retorik skapar föreställningar som medierna i sin tur använder som källor.

Medier återskapar rutinmässigt en övergripande "vi" och "dom", en indelning som följer etniska linjer. Genom att gruppen rutinmässigt förknippas med negativa företeelser formas stereotypa bilder av gruppen "invandrare". I media betecknar begreppet invandrare inte bara egenskapen att ha bytt land utan helt andra, men förmodat gemensamma, egenskaper hos människor som betecknas som "invandrare": Invandrarkultur, invandrarkvinna, invandrarproblem. Invandrade kvinnor framställs ofta som passiva och förtryckta Den feministiska medieforskningen antyder liknande mekanismer; det finns dels utbredda negativa stereotyper om kvinnor (passiva och nyckfulla) och ofta positiva stereotyper om män (professionella, rationella och handlingskraftiga). Dessa stereotyper görs samtidigt till ideal

och norm. Mediebilderna tar också sin utgångspunkt i "det svenska" som norm. Föreställningar om "De Andra" fyller funktionen att definiera svenskarna. En föreställningsvärld kring det "svenska" skymtar fram i nyhetsdiskursen. Sverige som ett homogent, högutvecklat, modernt upplyst och tolerant samhälle. Dessa föreställningar bygger på att "invandrarna" – de andra är mindre utvecklade och mindre upplysta. Journalistikens rutinmässiga teknik bidrar till att visa på skillnader mellan "vi" och "dom".

Om man sammanfattar ovanstående visar det att den ojämlika representationen, politikens retorik, massmedias nyhetsbildnings teknik och journalistiska tillvägagångssätt tillsammans bidrar till att skapa, reproducera och kategorisera "vi" och "dom" genom att systematiskt på olika sätt visa på skillnader mellan dessa kategorier. Dessutom framställs stereotyper av den invandrade kvinnan som förtryckt och passiv.

5 MAKTANALYS

Mot bakgrund av empiriframställningen vill jag återanknyta till syftet med min uppsats. Min syfte är att genom en intersektionell analys se hur kategorier av ”vi” och ”dom” uppstår, reproduceras och kategoriseras. Min ambition är att analysera hur grupper av ”vi” och ”dom” diskursivt bildas i politik och media i relation till hur *kön/genus*, *etnicitet* och *klass* samverkar *intersektionellt*. Tanken är att se hur diskurser inte bara skapar ”dom”, utan också ”det goda” och ”normala”. Jag har tidigare redogjort för att intersektionalitet tillsammans med teorier om makt och ojämlikhet fungerar som redskap för mer komplexa maktanalyser. Dessutom har jag framställt Franzéns makttriangel, som modell för att studera makten, där diskurs, resurs och kontext samverkar i maktrelationer. Denna analys syftar till att studera huruvida makt bidrar till ojämlikhet och kategoriseringen av ”vi” och ”dom” och belysa skärningsytorna mellan de olika dimensionerna genom att sammanföra intersektionalitetsperspektivet med Franzéns makttriangel och utvalda teorier. Jag vill på detta sätt öka förståelsen för och visa på komplexiteten i hur segregation uppstår, till skillnad ifrån enkla förklaringsmodeller.

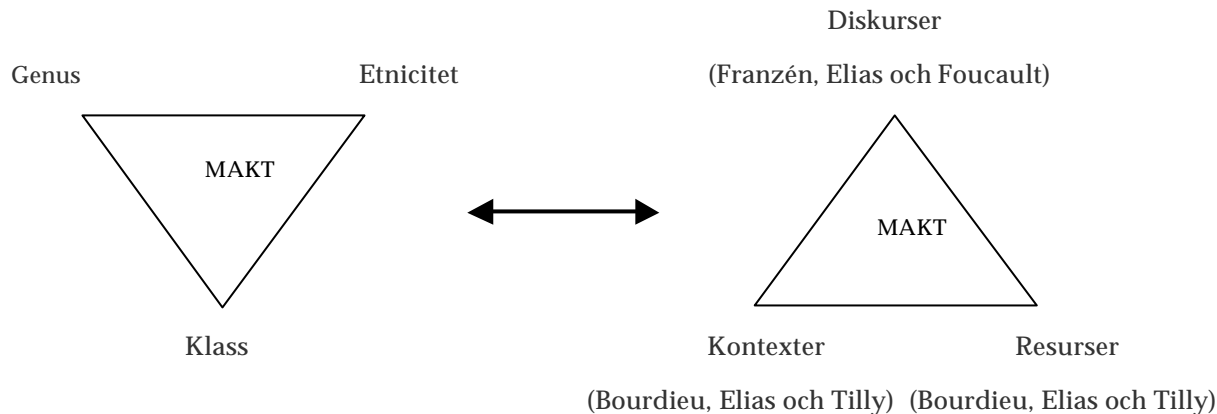

Fig. 3 Intersektionalitetstriangel respektive Maktens triangel med utvalda teorier.

Min empiri visar att ”vi” och ”dom” existerar och att Sverige är ett segregerat land finns det mycket som tyder på. Som jag beskrivit tidigare bidrar politiken till skapandet av en generell bild där invandrares blotta närvaro i Sverige ses som ett problem i sig själv. Den officiella retorikens tongångar, med kulturpluralism och mångfald som syftar på en ökad vidsynhet för kulturella olikheter, har växt sig starkare samtidigt som samhället under senare tid blivit alltmer homogeniserad, med förstärkt svenskhet som resultat.

5.1 ANALYS AV DE POLITISKA OCH MEDIALA ARENORNA

I detta kapitel kommer jag att göra en diskurs-, kontext- och resursanalys när jag studerar sambanden mellan makt- och ojämlikhet och uppkomsten och reproduktionen av ”vi” och ”dom”, detta för en ökad förståelse för komplexitet i denna problematik. De teorier jag valt att använda i denna analys är Bourdieus teorier om *klass*reproduktion, Elias teorier om etablerade och outsiders, Foucaults teorier om diskurs, Franzéns teorier om makt, Tillys teorier om beständig ojämlikhet och postkoloniala teorier. Tanken med att använda dessa teorier för granskning av mina resultat är att kunna reflektera över och få en bild av de komplexa förhållanden ur vilka kategorier skapas, inte förklara helheten. Jag har valt att strukturera analysen efter Franzéns makttriangel och utifrån de teman han introducerar; diskurs, resurs och kontext. Enligt Franzén samverkar diskurs, kontext, och resurs i maktrelationer och dessa begrepp kan inte skiljas från varandra. För överskådlighetens skull har jag valt att genomföra maktanalysen i tre delanalyser, en diskurs-, en kontext- och en resursanalys, för att sedan ha en sammanfattande diskussion om deras inbördes påverkan.

5.1.1 Diskursanalys

Här kommer jag att utifrån begreppet diskurs att analysera sammanfattningen av min empiri ur ett makt och ojämlikhetsperspektiv. Foucaults teori om diskurs och Franzéns maktteorier kommer här att vara till hjälp när jag beskriver hur makt legitimeras och hur expertisens och politikernas makt påverkar – maktens diskurser. Elias teorier om etablerade och outsiders kommer här att vara en utgångspunkt och fungera som ett sätt att förklara diskursernas makt.

Politiken och massmedia är två starka statsmakter som har stort inflytande i skapandet av diskurser. Mina resultat i ovanstående kapitel visar att den politiska och den mediala scenen har en ojämlik representation där vissa samhällsgrupper får oproportionerligt stort inflytande och utrymme, vilket innebär att den överordnade gruppen är representerad och har makten. Detta ojämna maktförhållande innebär enligt Elias teorier om etablerade och outsiders att den etablerade sidan har tolkningsföreträde. Foucault menar att om diskurser uttalas av personer vars legitima position och rätt att tala i diskursen framstår som odiskutabel kan det prägla vårt synsätt djupt. Det faktum att ”invandrarna” är underrepresenterade och den överordnade gruppen har tolkningsföreträde och ger sin syn på olika samhällsfenomen innebär enligt Foucault att den överordnade gruppen påverkar vad som är det naturliga och vad som är ”sanning”. Majoritetssamhällets norm sätts på detta sätt som mått för det som

avviker. Dessa diskurser kan till exempel fastlägga en specifik uppfattning och peka på vad som är rätt eller fel. Jag menar att de diskurser som kan uppstå utifrån politikens retorik och medias nyhetsteknik, där skillnader mellan ”invandrare” och ”svenskar” systematiskt påtalas och där en kontinuerlig användning av dikotomier sker, kan i allra högsta grad jämföras med det Franzén beskriver. Franzén menar att politikens retorik är en viktig faktor i utformandet av maktens diskurser politikens och expertisens makt. Diskursen upprättar en föreställning som lika gärna kan kallas för fördom.

Dessa diskurser organiseras genom utsagor av ”sanningen” och det ”normala” så att det utesluter och rangordnar det som bryter mot det . Den ojämlika representationen inom politik och media påverkar uppdelningen mellan ”svenskar” och ”invandrare” och medför effekter på alla nivåer i vårt samhälle. Elias menar att ett ojämnt maktförhållande skapar en hierarki av moralisk värdering av grupperna och deras medlemmar. Han menar att detta är en process för att vidmakthålla den etablerade gruppens överlägsenhet och för att skapa och upprätthålla den underordnade gruppens underläge och underlägsenhet. Elias framhåller att den etablerade gruppen håller sig för sig själv och undviker om möjligt kontakter eller i annat fall begränsar dem till det nödvändiga, vilket i kan bidra till ökad segregation och social exklusion. I förhållandet mellan etablerade och outsiders kommer makten, enligt Elias, att tillskriva skam, moraliskt mindervärde och underlägsenhet gentemot outsiders och till fördel för de etablerade.

Diskurser bildas utifrån vår historia och enligt postkoloniala attityder och synen på ”dom” en diskurs som till stora delar konstrueras genom språket, retoriken och symboliska bilder. Dessa ger tillsammans upphov till en problemfylld och stigmatiserande förståelse för den invandrande befolkningen. Den politiska retoriken och massmedias nyhetsskildringsteknik bidrar till att skapa, reproducera och kategorisera ”vi” och ”dom” genom att systematiskt och på olika sätt visa på skillnader mellan dessa kategorier, vilket i sin tur påverkar diskurserna. Detta kan enligt Elias teorier bidra till att den makthavande och etablerade gruppen uppfattar sig som en finare sorts människor med överlägsna egenskaper och därmed en underlägsenhet hos outsidergruppen. Detta kan jämföras med den föreställningsvärld kring det ”svenska” som skymtar fram i nyhetsdiskursen. Sverige som ett homogent, högutvecklat, modernt upplyst och tolerant samhälle. Dessa föreställningar bygger på att ”invandrarna” – ”dom” - är mindre utvecklade och mindre upplysta, vilket är tecken på rasifiering. Rasifiering på det sätt att ”invandrarna” skapas som annorlunda och underordnade genom antaganden om

kulturella och etniska skillnader. De etablerade får sina teorier bekräftade genom att denna grupp inte klarar sig på samma sätt i vårt samhälle. Dessa tecken på underlägsenhet beror enligt Elias på de beteenden och drag som skapas av själva utanförskapet och det förtryck och den underordning som medföljer. I förhållandet mellan etablerade och outsiders kommer makten, att tillskriva skam, moraliskt mindervärde och underlägsenhet gentemot outsiders och till fördel för de etablerade. Föreställningarna om Sverige som ett upplyst och högutvecklat samhälle gör att man drar paralleller till kolonialismen då den ”vita” människan beskrevs som intelligent och företagsam medan de andra beskrevs som trögtänkta.

5.1.2 Resursanalys

Pierre Bourdieus teorier om kapital och habitus och Elias teori om etablerade och outsiders är min teoretiska utgångspunkt i resursanalysen. Franzén menar att en bestämd relation sätter gränser för vilka resurser som kan användas för att befästa makt och relationen bestämmer också styrkan på den aktuella resursen. En viss resurs ger makt i en viss relation men inte i ett annan. Enligt det postkolonialistiska perspektivet sker maktutövning genom kontroll av kunskapsproduktion och symboliska resurser. Samtidigt som andra vetenskapliga och politiska perspektiv och analyser utesluts. Enligt Bourdieu är det inom ramen för historiskt framvuxna och institutionaliserade sociala relationer som vissa grupper får makt att tala med auktoritet, som en viss användning av språket blir legitim, som vissa gruppers språkliga kompetens tillskrivs status och högt värde. Symbolisk makt är en relation mellan de som erövrar och de som ansluter. Den symboliska makten i politikens språk förutsätter legitimitet i de ord som uttrycks av någon. Det är historiska och sociala förhållanden som ger denna legitimitet inte orden i sig själva. Förmågan och rätten att tala med auktoritet bestäms av positioner på det som Bourdieu kallar fält. Om man ser på representationen inom media och politik i Sverige utifrån Bourdieus teorier kan man påstå att de två fälten media och politik har en snedvriden, ojämlik och skev representation, där vissa samhällsgrupper får oproportionerligt stort inflytande och utrymme. Det är dessa individer som har legitimitet att uttrycka och som innehar maktpositioner. ”Invandrarna” är inom båda dessa statsmakter underrepresenterade, med resultatet att det är andra (”vi”) som har tolkningsföreträde och legitimitet. Detta kan tolkas som om ”invandrarnas” kapital inte är konkurrenskraftiga inom politik och media. De grupper som är privilegierade är också de som dominerar i formuleringen och tolkningen av olika sociala idéer och föreställningar. De representerar det normala, den allmänna viljan och intresset, medan individer som utsätts för exempelvis

kulturell dominans ständigt påminns om sin annorlundahet och sin gruppidentitet. Enligt Bourdieus modell spelar det ingen roll vad man har för resurser, om de inte erkänns som sådana av med- och motspelarna. Genom att vara med i en grupp eller krets får den enskilde också tillgång till det anseende och andra resurser som övriga i gruppen disponerar. De förstärker och bekräftar varandra som agenter på fältet. Personer med stort anseende på fältet har nyckelpositioner genom att de kan bekräfta värdet av kapital.

Utifrån Tillys teorier innebär tolkningsföreträde och den gynnade gruppens användning av dikotomier och kategorier till att ojämlikheten består. Detta eftersom gynnade kategorier koncentrerar resurser och genom exploatering berövar utsatta kategorier resurser.

5.1.3 Kontextanalys

I den tredje analysen studerar jag makten och ojämlikheten i den empiriska sammanfattningen med utgångspunkt i kontexten. I denna kontextanalys kommer jag att ha intersektionalitet och mina centrala begrepp *etnicitet*, *klass* och *genus* som utgångspunkt. Jag ser inte dessa utgångspunkter som fasta och förutbestämda kategorier utan snarare som processer, eftersom människors levnadsvillkor inte skapas inom ramen för en kultur, en könsordning och en *klasshierarki* utan fler ordningar som dessutom är kontextbaserade. Bourdieus teori om fält, Tillys teorier om beständig ojämlikhet och Elias teorier om etablerade är teorier jag kommer att tillämpa vid utförandet av denna analys. Kontext kan förstås som det sammanhang som makten verkar i. Franzén menar att en viss maktrelation kan få olika konsekvenser i skilda kontexter. Han menar att *genus*, *etnicitet* och *klass* är maktrelationer som kan ses påverka övriga maktrelationer. Ojämlikhetens bas formas utifrån de olika positioner som människor har i var och en av dessa maktstrukturer och intersektionalitetsperspektivet visar hur dessa positioner konstituerar varandra.

Enligt Bourdieu kräver varje fält sin speciella sammansättning av kapital hos individen för att hon eller han skall lyckas. Denna förklaring kan vara en del i anledningen till att ”invandrare” inte är representerade inom politik och media i lika stor utsträckning som ”svenskar”. Skildringen av den invandrade kvinnan som förtryckt och passiv (denna grupps kapital) gör det svårare att lyckas inom politik och media. De som kommer till tals och därmed får privilegiet att definiera problem tillhör oftast (den ”vita” manliga) majoritetsbefolkningen.

Majoritetssamhällets norm sätter på detta sätt som mått för det som avviker. Politikens retorik och medias tillvägagångssätt vid nyhetsskildring där ”invandrare” särskiljs och där skillnader mellan invandrare och svensk systematiskt påvisas, skapar en indelning i vårt samhälle där risken finns att de kapital ”invandrarna” besitter inte räknas som en tillgång inom dessa fält. Risken med att fokusera på det kulturella kapitalet som resurs kan vara att ”invandrare” låses in i specifika fält ”där de hör hemma” där deras kapital har ett värde och där de blir accepterade. Detta kan bidra till att invandrare till exempel blir egna företagare och öppnar butiker som säljer mat från deras ursprungsländer.

Risken med de diskurser som skapas i politikens och medias särskiljande retorik är svårigheter att ta med sig sitt kapital till ett annat fält och omvandla det, så att det erkänns som en resurs där. Det samma gäller det som Bourdieu kallar habitus – ett sätt att vara och föra sig, en disposition för ett visst beteende, en viss strategi. Ens habitus präglas av familjens *klassstillhörighet* och av individens *könstillhörighet*, av etnisk bakgrund och tidigare erfarenheter. Habitus utvecklas och förändras under livets gång, men den man får med sig från uppväxten präglar en starkt. Den blir därför en kraftigt reproducerande faktor. Rätt habitus kan öka värdet på ens kapital, medan en habitus som inte värderas lika högt på fältet kan förminska ens kapital. En sådan kapitalförminskning skulle kunna orsakas av att individen har en på ett visst fält lägre värderad *klassbakgrund*, *könstillhörighet* eller etnisk bakgrund. Det skulle kunna leda till att man trots t.ex. samma utbildning inte når samma anseende som den som har en social eller etnisk bakgrund eller en *könstillhörighet*, som värderas högre på fältet, av dem som har makt att bestämma på fältet, den som sätter ramarna för de olika diskurserna och de som har makten att bestämma de olika kategorierna i samhället. Utifrån Elias teorier kan man här säga att outsidersgruppen (”dom”), om man utgår ifrån exemplet ovan, skapar ett fält eller en kontext där de kan konkurrera sinsemellan utan att konkurrera med de etablerade och på deras villkor. När dessa grupper blir mer och mer beroende av varandra uppkommer enligt Elias maktrelationer. Här pågår en maktbalans och denna ojämna maktbalans avgör villkoren för en effektiv stigmatisering av outsidersgruppen från en etablerad grupps håll.

Politikens retorik och medias nyhetstekniks reproducerande av ”vi” och ”dom” genom att påvisa skillnader möjliggör att dessa strukturer består. Tilly menar att en upprätthållandet av kategorier har funktionen att förena människor som bedöms vara lika, skiljer ut andra som anses vara olika och definierar relationen dem emellan. Utifrån Tillys teorier kan den ojämna

representationen förklaras med att politik och media är system där social slutenhet, exklusion och kontroll skapas. Enligt Tilly befästs den kategoriella ojämlikheten genom att man väljer att rekrytera inom tydligt markerade kategorier för att behålla skillnaderna och makten så att ojämlikhet består. Utifrån denna teori är kvinnor och invandrare kategorier som är underordnade "svenskhet" och män. Inom media och politik befästs denna maktstruktur genom att inte låta dessa kategorier komma till tals definiera och tolka samhällsfenomen. Detta är mest påtagligt för kategorin invandrade kvinnor, vilka beskrivs som förtryckta och passiva, som i media inte får uttrycka sina upplevelser utan "vi" definierar problemet utifrån majoritetssamhällets norm.

Om jag utgår ifrån Elias teorier beror skillnader mellan etniska och rasmässiga grupper varken på *ethnicitet* eller *ras* utan på att den ena gruppen är etablerad med överlägsna maktresurser medan den andra gruppen outsiders är underlägsen vad gäller makt. Samtidigt pågår även inom de olika grupperna olika maktrelationer för även "vi" är hierarkiskt ordnad utifrån bland annat *genus* och *klass*. Om vi i utgår ifrån *ethnicitet* och istället har *klass* som utgångspunkt kommer detta att leda till att underordnade klasser har låga resurser eller ett negativt kapital i förhållande till en högre överordnad *klass*. De med hög status och ekonomiskt kapital har andra förutsättningar att klara sig i förhållande till andra. Samtidigt är det inte så enkelt att man kan sätta välutbildade med invandrarbakgrund inom kategorin "vi" utan deras övriga kapital är kanske inte tillräckliga för att nå ända fram. Om vi utgår ifrån *genus*, hamnar vi i en situation där kvinnan är underordnad mannen, men där man som invandrad kvinna är underordnad i dubbel bemärkelse.

Politisk retorik och medias nyhetsteknik som bygger på särskiljande och säråtgärder kan vara utpekande och stigmatiserande. Dessa bilder och föreställningar (diskurser) som media och politik skapar sprids och skapar en bild som tas för given av invandrare som problem. Att vara invandrare blir ett negativt kapital som ej är konkurrenskraftigt i de etablerades fält eller i den kontext de etablerade kan konkurrera. Detta kan i sin tur bädda för en uppdelning i samhället, där invandrare skapar sina egna fält och kontexter där deras kapital står sig bättre. De etablerade som tillhör den "normala" kulturen och outsiders som man kategoriserar som människor med "annorlunda" kultur. Eller enligt Bourdieu med kapital och habitus som ej är konkurrenskraftigt i de etablerades ("vi") fält. Dessa bilder skapar därmed legitimitet för rasism, vilket också leder till minskade förutsättningar till jämlika levnadsförhållanden. Som

jag ser det är rasism en diskurs som ser etniska grupper som underlägsna den egna. Detta bäddar i sin tur för en uppdelning i samhället, där invandrare skapar sina egna fält och kontexter där deras kapital står sig bättre. Rasialiseringsprocesser innebär att människor definieras och hierarkiseras som olika, annorlunda och underlägsna på grund av utseende som till exempel hudfärg. Jag anser detta ligger nära när rättfärdigande, beskrivningar och förklaringar till ojämlikhet handlar om kultur, olikheter och annorlundaskap. Man skulle också kunna se det som om normaliteten skulle kunna översättas till begreppet svenskhet. Sökandet efter en svensk identitet, tyder på att indelningen av befolkningen idag inte bygger på rasmässiga skillnader i en biologisk mening, utan att "kulturen" dominerar retoriken, men separationen består.

Det kan vara så att "dom" kan få tillgång till makt genom att de lyfts fram som representanter för sin grupp eller som experter på invandrarskap i integrerade sammanhang (t.ex. inom politiken). Det är också en typ av integration på grundval av invandrarskapet, men i detta fall är det individens kompetens det handlar om. Den bygger på ursprungsidentiteten (eller som Bourdieu skulle uttryckt det: den habitus man utvecklat under uppväxten) och den kunskap och det engagemang man besitter eller kanske utvecklat på grundval av invandrarskapet. Det kan också vara ett fältspecifikt intresse – där representativitetsprincipen är särskilt viktig – att t.ex. rekrytera personer som företräder olika delar av valmanskåren. Hit hör därför också kvotering. Här ser jag utländsk bakgrund som ett politiskt kapital, även om personen i fråga inte har någon specialistkompetens på integrationsområdet. Det kan vara så att det politiska fältet använder sig av en utlandsfödd person, men det kan också vara så att den utlandsfödde söker sig till politiken, antingen för att driva integrationsfrågor eller också av allmänt politiskt intresse. Här kan man dra en parallell med *genus*, där kvinnor numera både utgör representanter för den kvinnliga delen av valmanskåren och dominerar bland dem, som är engagerade i jämställdhetspolitik och ses som experter på "kvinnofrågor". Det vanligaste bör sannolikt vara att en utlandsfödd person åtminstone i första hand siktar på den strategi, som skulle kunna betraktas som de svenskföddas huvudspår. Ingen av oss kommer emellertid utan bagage till detta spår heller.

Våra möjligheter att lyckas kommer att variera efter *kön, klass, etnicitet*, ålder, utbildning och andra tillgångar och hur dessa värderas i olika sammanhang och hos olika personer. Man kan till slut finna att det inte är en framkomlig väg över huvud taget och i stället tvingas välja ett annat spår – eller ett annat fält, där ens könstillhörighet eller utländska bakgrund bedöms

annorlunda. Man skulle med andra ord kunna se värderingen av utländsk bakgrund som ett kontinuum, där den kan vara allt från en nödvändig förutsättning till betydelselös och ointressant. Det är inte nödvändigtvis fråga om varandra uteslutande spår; man kan ägna sig mer eller mindre åt olika strategier. Man kan också gå från den ena till den andra. Möter man motgång på ett område, kanske man flyttar till ett annat.

5.1.4 Sammanfattning

Utifrån denna analys är det tydligt att ”invandrare” är underordnade ”svenskar” vad gäller resurser, kontexter och diskurser. Jag menar att maktanalysen tydligt indikerar maktförhållandet mellan ”vi” och ”dom”, där ”vi” har makten och därmed tolkningsföreträde i diskurs, resurs och kontext. Ovanstående analyser visar tydligt på komplexiteten i sambanden mellan ”vi” och ”dom” och makt och ojämlikhet och svårigheter med att komma åt problematiken på ett enkelt sätt. Maktanalysen visar att *diskurs*, *kontext* och *resurs* interagerar i maktrelationer. Likaså visar analysen att likartat förhållande i maktrelationer råder vad gäller *genus*, *etnicitet* och *klass*. Det faktum att samtliga faktorer, såväl de som omfattas i det intersektionella perspektivet som de som omfattas av Franzéns makttriangel, påverkar varandra och har förbindelser sinsemellan i maktrelationer skapar en än mer mångfasetterad och komplex bild, vilket jag genom nedanstående ”maktmatris” försöker påvisa.

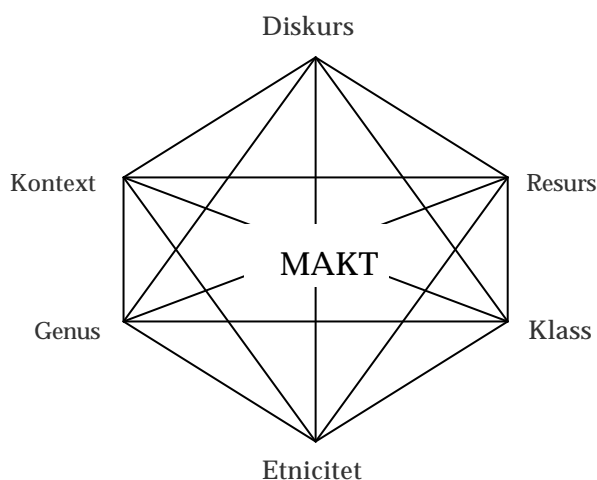

Fig. 4 Maktmatrisen

Maktstrukturer i samhället är framväxta under lång tid och i och med att den överordnade gruppen i huvudsak består av representanter från majoritetssamhället som har tolkningsföreträde och ej ifrågasätts på grund av att deras position tillskrivs legitimitet är detta svårt att förändra och påverka. Utifrån Bourdieu, Franzén och Tilly finns det olika sätt att

upprätthålla denna maktstruktur på, vilket också gör det svårt att inverka på och förändra. Samtidigt menar jag att denna analys visar på möjligheter till förändring. Ett diskursskifte där invandrarbakgrund varken ses som ett positivt eller negativt kapital. d.v.s. där kategoriseringen ”vi” och ”dom” i betydelsen ”invandrare” och ”svensk” inte existerar påverkar med automatik kontexter och resurser i positiv riktning. På samma sätt fungerar det om makten ökar i fråga om resurser.

5.2 REFLEKTIONER – VAD INNEBÄR DETTA I PRAXIS?

Skapandet av ”dom” är centralt i exkludering och inkludering på den offentliga arenan. Trots att till exempel mångfaldsidén förefaller optimistisk riskerar retoriken att visa på skillnader och därmed medföra att ojämlikheten består längs etniska linjer istället för att upphäva den. Retoriken skapas utifrån förgivettagna föreställningar om *ethnicitet*, olikhet och kultur utan att beakta människors komplexa identiteter eller maktrelationer som skapar diskriminering och segregering. Den politik som försöker uppvärdera olikhet, genom att den inte tar hänsyn till maktrelationer, riskerar att dölja dessa maktrelationer och göra det naturligt att tänka på människor i fasta, snäva och oföränderliga grupper. Retorik angående minoritetspolitiken handlar om att ge mer resurser för att därigenom integrera ”dom”. Det handlar om en önskan av att kunna särbehandla positivt och att främja alla gruppers rätt att bevara och utveckla sin kulturella särart, vilket är en god intention. Risker med denna politik är att den har en viss benägenhet att reproducera redan erkända och diskursivt väletablerade föreställningar om kulturer och identiteter. Om särbehandling skall kunna legitimeras måste en grupp i den offentliga debatten kategoriseras och konstitueras som något avvikande i jämförelse med andra medlemmar av samhället. En viss föreställning om gruppen institutionaliseras i och genom lagstiftning, då de gruppsspecifika rättigheterna definieras och vem som bör ha tillåtelse till dessa rättigheter bestäms. Genom att institutionalisera dessa kategorier döljs också det faktum att sociala kategorier är en följd av ett samhälles maktrelationer och därför hierarkiskt präglade. När politiken inte fungerar som det är tänkt – att ”invandrarna” integreras – är risken stor att ”dom” blir ansvariga för de sociala problem som de förknippas med i ett segregerat och ojämlikhet samhälle. Den sociala och etniska skiktningen bland de utlandsfödda (liksom bland kvinnor och män) är också en viktig distinktion, som komplicerar problemet. När vikten av integration och mångfaldspolitik diskuteras är det inte de engelska eller norska direktörerna vi tänker på. Det finns en både etnisk och social hierarki som skär igenom problematiken och som gör att vissa etniska eller nationella tillhörigheter värderas högre än andra. För att uppväga en etnisk tillhörighet med lågt symboliskt värde behövs ett

stort kulturellt kapital: en hög social bakgrund och en hög utbildning t.ex. Detta blir en gallringsmekanism, som bidrar till att bestämma vilka som skall lyckas.

Risken med att medier sprider stereotypa bilder av invandrare är att det ger legitimitet till rasistiska idéer och uttalanden hos ”vanligt” folk. Risken finns också att de bilder av invandrare som figurerar i media efterhämmas i myndigheters och andra viktiga sociala aktörers sätt att resonera och behandla invandrare. Dessutom finns det en stor risk, att det i ett segregerat samhälle där många individer i majoritetsbefolkningen inte personligen känner människor som invandrat är, att den bild som ges av invandrare och svenskar i medierna får en stor betydelse för hur människor (främst ”vita” svenskar) ser på, bemöter och behandlar individer som uppfattas tillhöra dessa grupper. Jag anser att även i internationell media framställs ”invandrare” ofta som de onda, vilket kan framstå som en allmängiltig ”sanning” för de ”svenskar” som inte möter ”invandrare” i det vardagliga livet. Media har här ett ansvar att belysa rapporteringen från olika perspektiv, inte en förenklad bild som nästan utan avvikelse utgår ifrån vår västerländska syn på världen. Jag menar att detta tillvägagångssätt endast ger bilden av att ”svenskar” eller européer är goda medan mörka, främst manliga ”invandrare” är onda. Detta skapar rädslor och poängterar skillnaderna mellan ”svenskar” och ”invandrare” på ett urskillningslöst sätt. I de fall det rapporteras om kvinnors situation internationellt framställs de oftast som nedtryckta offer, på liknande sätt som rapporteringen i svenska media.

Information och kunskapsspridning av till exempel politik och forskning är ännu ett område där risk för förenkling och generalisering finns. Informationen till allmänheten skall inte vara för omfattande, skall vara intresseväckande och alla skall förstå den. Budskapet riskerar då att inte vara komplex och mångfasetterad utan beskrivningen blir en svart- vit bild.

Nyhetsutbudet är omfattande, mäktigt och mest normerande. Risken är att nyhetsjournalistikens rutinisering och krav på snabbhet gör att stereotyperna slinker medoreflekterat. Även journalister som i djupaste mening tar avstånd från diskriminering kan av strukturella och arbetsproduktiva skäl komma att medverka till diskriminering. En annan förklaring till att nyheterna fungerar diskriminerande är ”speglingsfaktorn” som bekräftar och förstärker rådande maktstrukturer och den brist på människor med invandrarbakgrund i de olika maktfält som nyheterna framför allt bevakar som till exempel politiken. Eftersom nyhetssidor och aktualitetsprogram förmodligen är de viktigaste arenorna för att bekämpa

diskriminering och rasism krävs en bearbetning av nyhetsjournalistikens rutiniserade karaktär liksom en annan attityd till vad som är att betrakta som auktoritativa och legitimerande källor, detta för att en förändring ska ske i likabehandlande riktning. Det innebär också en problematisering av nyhetsutbudets etnocentriska inriktning och den svenska kulturen som måttstock.

I den offentliga politiken, i massmedias rapportering och allmän debatt förknippas i första hand uttrycket ”invandrare” med problem av olika slag. Framställningen av denna befolkningskategori präglas av en slags negativ förförståelse. Med ett ständigt fokus på ofullkomlighet – vare sig det gäller de invandrades förutsättningar att göra sig attraktiva/integrerade i det svenska samhället, eller det offentligas prestation att åtgärda problem – kan diskussionen bidra till att bli en belastning för den som upplever sig utpekad. Jag tror att ständig konfrontation av information som ger bilden av att man tillhör en problemtyngd kategori kan förväntas påverka tron på sig själv i negativ riktning. Detta kan i sin tur medföra att dessa exkluderade grupper utestänger sig själva och istället för att se sig själv som en del i samhället skapar ett eget samhälle med allt vad det innebär.

Fördomar och diskriminering är inlärd och inte medfödda beteenden, och de lärs huvudsakligen in från den offentliga diskursen. Sådana diskurser omfattar politiska debatter, nyhets och debattartiklar, TV-program, läroböcker och vetenskapliga skrifter, vilka till stor del kontrolleras av eliterna. Om dessa diskurser skulle vara konsekvent icke-rasistiska eller antirasistiska är det mycket osannolikt att rasismen i samhället skulle vara så utbredd som den är, med tanke på att eliterna i många avseenden fungerar som samhällets moraliska väktare och uppställer normerna för goda eller dåliga sociala praktiker. Som jag ser det är det inte så enkelt att om fler invandrare anställs eller kommer till tals desto bättre fördelas makt- och ojämlikhet och per automatik förändras diskurser, utan det handlar mycket om hur de kommer till tals och hur representationen fungerar. Om invandrarna endast får uttala sig om typiska ”invandrarfrågor” kommer det inte att ske någon förändring. Som jag ser det måste ”invandrare” synas och komma till tals vid alla typer av frågor som till exempel skola, barnomsorg, äldreomsorg m.m. på ett naturligt sätt. På ett likvärdigt sätt bör ”invandrare” anställas inom politik och media – inte som experter på ”invandrarproblem” eller kulturer utan som svenska integrerade, likvärdiga och jämbördiga medborgare och med den kompetens dessa personer besitter. Jag vill se en ”naturlig” integrering av invandrare i alla typer av arenor – på samma sätt som andra svenskar.

5.3 SLUTDISKUSSION

Det centrala i uppsatsen har varit att se hur kategorier av ”vi” och ”dom” uppstår, reproduceras och kategoriseras och att öka förståelsen för och visa på komplexiteten i hur segregation uppstår, till skillnad ifrån enkla förklaringsmodeller. Utgångspunkten har varit att skapandet av ”vi” och ”dom” bland annat upprätthålls genom diskursiva synsätt och retorik i det offentliga rummet från både politik och massmedia. Det *intersektionella* perspektivet har varit mitt redskap för att få viktig kunskap om den strukturella ojämlikheten i vårt samhälle och de maktsymmetrier som upprätthåller uppdelningen av ”vi” och ”dom” i vårt samhälle.

Att prata om *genus*, *klass* och *etnicitet* är komplicerat. Dels förstärker man lätt redan befintliga stereotyper och delar är det svårt att förstå vad *genus*, *klass* och *etnicitet* egentligen är. Samtidigt så är dessa begrepp betydelsefulla och måste lyftas fram i diskussioner om ojämlikhet och maktstrukturer. Den sociala ojämlikhet som finns i vårt samhälle tenderar att förklaras i termer av kultur och kulturell mångfald. Begreppet *etnicitet* förknippas ofta med minoritetsstatus och lägre *klass* och *etnicitetens* sociala dimension och dess samband med den hierarki, *klass* och status slätas ut till kulturella skillnader. Bakom diskussioner om mångfald och kulturella olikheter göms sociala skillnader, ojämlikhet och segregering utanförskap undan. Jag menar att detta bidrar till att stärka ett hierarkiskt statussystem. Trots detta skall *etnicitet* och *klass* absolut inte förknippas med varandra på ett automatiskt sätt. Det är bara ett sätt att förenkla diskussionen. Ett komplext perspektiv på *etnicitet* är ett måste om man ska kunna synliggöra grundläggande sociala konflikter som anknyts med det kulturella och etniska. Viss frustration har präglat mitt förhållningssätt till denna del av teorin, men jag anser att detta perspektiv givit resultaten ett analytiskt djup som inte, utan denna del av teorin, hade kunnat nås.

Den offentliga debatten om ”invandrarkvinnor” har under lång tid dominerats av eländesbeskrivningar. Det handlar inte bara om hur media och politik reproducerar denna bild utan även forskningen har bidragit till att befästa bilden av en traditionsstyrd, underordnad och viljelös ”invandrarkvinna”. För att förändra denna bild måste en även här en mer nyanserad och komplex bild över de olika kvinnorna förmedlas. Här handlar det om att visa att denna grupp inte är enhetlig och med olika värderingar, önskemål och viljor, med olika bakgrund som till exempel utbildningsbakgrund, precis som vi - alla andra.

Jag menar att de ledande diskurserna i Sverige idag tenderar att utgå ifrån att de ”avvikande” (avvikande från den vite mannen) skall anpassa sig till normerna istället för att förändra själva normen, diskurserna. Jag anser att vi istället för att dela in människor i kategorier invandrare/svenskar eller kvinnor/män bör hitta andra sätt. Även om jag tror att risken finns att även de nya sätten man kategorisera människor kommer att vara dikotomier med överordnade respektive underordnade grupper. Den som ingår i en underordnad grupp är ju endast offer för en föreställning de i den överordnade gruppen besitter. Jag tror att det är svårt att förändra makt strukturer och skapa ett jämlikare samhälle med bättre maktbalans, men jag menar att det den enda vägen att gå.

Denna uppsats har varit ett försök att förstå komplexiteten i segregationsproblematiken ur ett insektionalitetsperspektiv. Detta angreppssätt har på många sätt varit intressant, men just försöket att fånga komplexiteten har många gånger varit frustrerande. Detta eftersom drivkraften i mitt arbete varit att finna svar på varför samhället är ojämlikt trots de goda ambitionerna för att motverka detta, vilket inte riktigt gått att tillfredsställa. Resultatet av mitt sökande efter svar har gjort att jag har fått frågor besvarade, men även att nya frågor uppstått. De teoretiska redskap som perspektivet har bidragit med har betytt att jag på ett bättre sätt har kunnat förstå och teoretisera hur komplexa maktasymmetrier konstituerar varandra och hur den dikotoma föreställningen ”vi” och ”dem” produceras och reproduceras.

Dessutom har jag under arbetets gång insett vikten av att arbetet med integration och strävan efter större jämlikhet måste fortsätta och att detta endast kan ske utifrån olika perspektiv och utgångspunkter, komplexiteten. Får de förenklade lösningar och beskrivningar på problematiken överhand finns risken att ojämlikheten ökar och att diskurser som de som råder i till exempel Danmark även växer fram i Sverige.

Sydsvenskan beskrev den 8 december 2005 den danska Valfärdskommissionens förslag för att rädda den danska välfärden. De föreslog en mer ådragen invandringspolitik. För att få uppehållstillstånd menade kommissionen att det skulle krävas att invandrarna utförde en examen och att de ställer en bankgaranti, vars storlek skall avgöras av det antal poäng de uppnår i sin examen. Håkan Arvidsson, historiker vid Roskilde Universitet och författare till artikeln menar att detta kommer att leda till totalt invandrarstopp. Han menar att dansk politik utpekar invandringen som orsaken till snart sagt landets alla problem. Han menar att det problematiska med den danska Valfärdskommissionen är att den inte vågar dra de långsiktiga slutsatserna av efterkrigstidens europeiska lärdomar utan böjer sig istället för massans

kortsiktigt fördomsfulla ”visdom”(Arvidsson, 2005). En sådan invandringspolitik påverkar inte bara de som är nyanlända och väntar på att få uppehållstillstånd utan det påverkar självfallet bilden och attityden till invandrare överlag. En vecka senare, den 16 december, föreslogs ytterligare åtstramning i den danska invandringspolitiken: Bara de som kan visa att de tala bra danska ska kunna komma med sin familj till Danmark. Dessutom är nio av tio kommuner i Danmark beredda att gå dem som vill ha en ”vit” personal från hemtjänsten till mötes (Söderberg, 2005). Denna politik slår fast att integration är ”invandrarnas” ansvar och skyldighet enligt bästa ”blaming the victim”- logiken. Risken att svensk politik kommer att utvecklas åt detta håll finns naturligtvis därför är det av största vikt att diskutera dessa frågor utan förenklingar och genvägar utan istället visa på komplexiteten och maktstrukturer som bestämmer normer och riktlinjer. För att åstadkomma detta krävs att diskussionen förs på alla arenor och att mer forskning om hur ”vi” och ”dom” grupper kategoriseras och reproduceras görs. Forskning behövs till exempel inom områden som socialförvaltning, studera hur byråkrater i olika organisationer bidrar till skapandet av ”vi” och ”dom”. Att komma åt den strukturella diskrimineringen, den ibland osynliga diskrimineringen, är det mest centrala i kampen för ett mer jämlikt och osegregerat samhälle.

6 KÄLLFÖRTECKNING

6.1 LITTERATUR

Brune, Ylva (2004) *Nyheter från gränsen. Tre studier i journalistik om ”invandrare”, flyktingar och rasistiskt våld*. Institutet för journalistik och masskommunikation: Göteborgs Universitet

de los Reyes, Paulina & Mulinari, Diana (2005) *Intersektionalitet: kritiska reflektioner över ojämlikhetens landskap*. Liber: Malmö

de los Reyes, Paulina (2001) *Mångfald och differentiering – Diskurs, olikhet och normbildning inom svensk forskning och samhällsdebatt*, Arbetslivsinstitutet Stockholm

de los Reyes, Paulina (red) (2002) *Maktens (o)lika förklädnader – kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*

Ekström, Mats (2003) *Politikens språk i mediernas offentlighet*. Örebro Universitet, Humanistiska Institutionen, Media och Kommunikationsvetenskap, Örebro, 2005-12-13

Elias, Norbert & Scotson, John L. (1999) *Etablerade och outsiders*. Arkiv förlag: Lund

Foucault, Michel (1972). *The archaeology of knowledge*. Pantheon Books: New York

Franzén, Mats (2000) ”I fråga om makt. Diskurser, resurser och kontexter” i Goldberg, Ted (red.) *Samhällsproblem*. Studentlitteratur : Lund

Hylland Eriksen (2002) *Kulturterrorismen. En uppgörelse med tanken om kulturell renhet*. Valdres Tryckeri: Fagernes

Hägerström; Jeanette (2004) *Vi dom och alla dom andra andra på Komvux*. Sociologiska institutionen: Lunds Universitet

May, Tim (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Studentlitteratur: Lund

Mattsson, Tina (2005) *I viljan att göra det normala. En kritisk studie av genusperspektivet i missbruksvården*. Grafiska punkten : Växjö

Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (2002) *Perspektiv på sociala problem*, Natur & Kultur. Stockholm

Månsson, Per (2004) *Moderna samhällsteorier*. Traditioner riktningar teoretiker, WS Bookwell AB: Finland.

Mörkenstam, Ulf (2004) *Minoritetspolitik och skapandet av kollektiva kategorier i Kategorisering och integration. Om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag*, SOU 2004:48

Olofsson, Gunnar (1999) Förord i Elias, Norton & Scotson, John L *Etablerade och outsiders*, Arkiv Förlag: Lund

Popoola, Margareta (2002) *Integration, en samtidsspeglning. Begrepp, historia, politik och boende i ett delat samhälle*. ÅJOUR, en serie kunskapsöversikter från svenska kommunförbundets FoU-råd, nr 8

Repstad, Pål (1998) *Sociologiskt perspektiv i vård, omsorg och socialt arbete*. Studentlitteratur, Lund

Tilly, Charles (2000) "Beständig ojämlikhet". Lund: Arkiv Förlag

Ålund, Alexandra (2005) "Etnicitetens mångfald och mångfaldens etniciteter" i Olsson, Eric (red.) *Etnicitetens gränser och mångfald*. Falun: Scandbook

Widerberg, Karin. (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

6.2 SOU-RAPPORTER M.M.

Ds 2005:12 ”*Makten och mångfalden. Eliter och etnicitet i Sverige.*” Rapport från Integrationspolitiska maktutredningens forskningsprogram, Justitiedepartementet

SOU 2004:48 ”*Kategorisering och integration. Om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag.*” Stockholm

SOU 2005:56, ”*Det blågula glashuset - strukturell diskriminering i Sverige.*” Stockholm

6.3 TIDNINGSPARTIKLAR

Arvidsson, Håkan (2005) ”*Kärvare i Danmark*” i Sydsvenskan under Aktuella frågor s. A5, 2005-12-08

Söderberg, Karen (2005) ”*Författare rasar mot flyktingpolitiken.*” i Sydsvenskan 2005-12-16

6.4 INTERNETKÄLLOR

Molina, Irene (2005) *Etnisk boendesegregation och rasism, Sverige Mot Rasism*, www.sverigemotrasism.nu , 2005-12-07

www.paraplyprojektet.se/templates//upload/4018/debattundersokning.pdf. 2005-11-31

6.5 FÖRELÄSNING

Mulinari, Diana (2005-10-25) FORSA, Förbundet för forskning i socialt arbete, föreläsning vid Lunds Universitet, Socialhögskolan, Edebalksalen